

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İÇİN YERİNDEN YÖNETİM MODELİ ne bekliyoruz?

KAMER Vakfı

Ali Emiri 3. Sokak Es-Şal Apt. No: 1 Yenişehir – Diyarbakır

Telefon: 0412 228 10 53

Faks: 0412 224 23 19

d.kamervakfi@gmail.com

www.kamer.org.tr

Yayına Hazırlayan

KAMER Vakfı Yayın Kurulu

Grafik Tasarım/Kapak Tasarımı

Nesne Emt

Bu çalışma Civil Rights Defenders'ın desteği ile hazırlanmıştır.

www.crd.org

İçindekiler

Giriş.....	6
Önce Anayasa.....	9
Merkezi Yönetimden Beklenenler.....	11
A. Yasal Yükümlülüklerin Hızla Yerine Getirilmesi ve Titizlikle Uygulanması Gerekmemektedir.....	11
1. Uluslararası sözleşmeler açısından.....	11
2. Yasalar açısından.....	14
3. Genelgeler açısından.....	15
B. Medeni Kanunun Eksiksiz Uygulanması Sağlanmalıdır.....	17
C. Merkezi Siyaset Yerel Siyasetin Güçlenmesine Katkı Sağlamalıdır.....	20
D. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB).....	21
E. Siyasetin Eşitliğe Duyarlılığının Hızla Sağlanması Gerekmemektedir.....	23
1. Genel/Yerel seçimlerde aday belirlenirken toplumsal cinsiyet konusunda farkında ve duyarlı olunması önemli bir kriter olmalıdır.....	23
2. Cinsiyetçi, ayrımcı dil ve davranışlar titizlikle izlenmeli, tespit edilmeli, suç sayılmalıdır.....	24
F. Kadınların Siyasete Katılımı Arttırılmalıdır.....	25
G. Eğitim Hakkını Kullanamayan Kadınlar ve Kız Çocuklarının Okuryazar Olması İçin Programlar Geliştirilmelidir.....	27
H. Kadınların Adalete Erişimi Sağlanmalıdır.....	28
I. 6284 Sayılı Yasanın Uygulanması Sağlanmalı, Uygulayıcıların Sorumluluğu Tanımlanmalıdır.....	30
J. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Göstergeleri Geliştirilmelidir	31
Yerel Yönetimlerden Beklenenler.....	34
A. Yerel Siyasetçilerin Toplumsal Cinsiyet Farkındalığına ve Duyarlılığına Sahip Olması Sağlanmalıdır.....	35
B. Yerel Yönetimler Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı'nı İmzalamalı ve Uygulamaya Başlamalıdır.....	36
C. Eşitlik Birimleri Kurulmalıdır.....	38

İçindekiler

D. Kent Konseyleri ve Kadın Meclisleri Kurulmalıdır.....	40
E. Yerel Eşitlik Stratejik Planları (YESP) ve Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEEM) Yapılmalı, Sahiplenilmeli ve Uygulanmalıdır.....	42
F. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB).....	44
G. Kadınların Kamusal Yaşama Katılımını, Güçlenmesini Sağlayacak Hizmet Kurumları Açılmalıdır.....	46
H. Kadınların Yerel Siyasete Katılımı Arttırılmalıdır.....	47
I. Yerelde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Geliştirilmelidir.....	49

Kadın Güçlensin ki İnsanlık Güçlensin (BM)

Giriş

Kadın sorunu kadınlara özgü, kadınlardan kaynaklanan, kadınların tek başına çözebileceği, zararını sadece kadınların yaşadığı bir sorun değildir.

Kadın sorunu toplumsal bir sorundur. Hem sorunun ortaya çıkmasının ve sürdürülmesinin sebebi toplumun kadın ve erkeklere yüklediği geleneksel rollerdir hem toplumsal bir katkı ve güç sağlanmadan çözümü mümkün değildir hem de zaten kadınların yaşadığı şiddet ve edilgenliğin zararı tüm toplum tarafından paylaşılmaktadır.

Demokrasi, salt bir yönetim şekli değil, bir yaşam biçimidir. Bu yaşam biçiminin temellerini oluşturan değer ve ilkeler vardır.

Demokrasi isteyenler, tüm birey, toplum ve kurumların bu değer ve ilkeleri benimsemesi ve uygulaması için çaba harcarlar.

Demokraside bütün insanlar hür ve özgürdür. Tüm vatandaşlar, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. (T.C. Anayasası, 1982, Madde 12)

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (T.C. Anayasası Madde 10-Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.)

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12.9.2010-5982/1 md.)¹

Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında, kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

T.C. Anayasasının 10. Maddesi de mutlak eşitliğe işaret etmektedir. Maddenin ilk fıkrasına göre cinsiyet,

bir “özellik ayırımı yasağı”dır. Cinsiyete dayalı bir ayırım öngören düzenleme, hangi arzu edilen mülahazayla olursa olsun, eşitlik ilkesine aykırı olmaktadır.

Anayasa’ya rağmen cinsiyet eşitliğini “fıtrata aykırı” bulduğu için karşı çıkanlar olduğunu görüyoruz. Bu suçtur.

Çünkü Anayasa’ya göre “cinsiyet” bir mutlak eşitlik sebebidir.

Ülkesini seven, ülkesinin demokrasi ile yönetilmesini ve kalkınmasını isteyen her kadın veya erkek toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma konusuna gelince;

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamındaki yoksulluğun azaltılması, sağlığa erişim, insana yakışır işler, barış ve adalet gibi tüm hedeflere gerçek anlamda erişilmesi için **toplumsal cinsiyet eşitliğinin** sağlanması bir önkoşuldur.

Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (5) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile ilgilidir.

“Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlar ile kız çocuklarını güçlendirmek” hedeflenmektedir.

5.1. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın her yerde sona erdirilmesi

5.2. Kamu alanları ve özel alanlarda bütün kadınlara ve kız çocuklarına yönelik, kadın ticareti ve her türlü istismarı kapsayan şiddetin her türünün ortadan kaldırılması

5.3. Çocuk evliliği, erken yaşta zorla evlendirme ve kadın sünneti gibi bütün zararlı uygulamaların ortadan kaldırılması

5.4. Ücretsiz bakım ve ev işlerinin kamu hizmetleri, alt yapı ve sosyal koruma politikalarının sağlanması ve hane ve aile içinde sorumluluğun ulusal açıdan uygun bir biçimde paylaşılmasının geliştirilmesi yoluyla tanınması ve değer görmesi

5.5. Kadınların siyasî, ekonomik ve sosyal karar verme süreçlerine tam ve etkin bir biçimde katılımlarının ve karar verme mekanizmalarında her düzeyde lider olabilmeleri için eşit fırsatların tanınmasının güvence altına alınması

5.6. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Eylem Programı, Pekin Eylem Platformu ve bunların gözden geçirme konferansları sonucunda ortaya çıkan konferans çıktılarına

¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>

uygun olarak cinsel sağlık ve üreme sağlığı haklarına evrensel erişimin sağlanması

5.a. Kadınların ekonomik kaynaklara ulaşma, toprak ve mülk türlerine sahip olma ve üzerlerinde kontrol kurabilme, finansal hizmetler, miras ve doğal kaynaklara erişimleri gibi konularda ulusal yasalara uygun olarak eşit haklara sahip olmaları için reformlar yapılması

5.b. Kadınların güçlenmelerinin ilerletilmesi için özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri olma üzere etkinleştirme teknolojisinin kullanımının geliştirilmesi

5.c. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ilerletilmesi ve kadınların ve kız çocuklarının her düzeyde güçlenmeleri için sağlam politikaların ve yasal olarak uygulanabilir mevzuatlarının kabul edilmesi ve güçlendirilmesi²

Türkiye’de merkezi yönetim BM’nin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları konusunda taahhütlerde bulunsa da uygulamada kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın olmazsa olmazı cinsiyet eşitliğidir. Oysa Türkiye’de merkezi yönetim “toplumsal cinsiyet” demeyi fiilen yasaklamış, cinsiyet eşitliğinin “fıtrata aykırı” olduğunu açıklamış bulunmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilgili olarak, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı web sayfasında yayınlanan rapordan kısa bir bölüm aşağıdaki gibidir;

“Tüm dünyada kalkınmanın yönünün daha sürdürülebilir bir rotaya evrilmesini öngören 2030 Gündemi kapsamında, toplam 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) tanımlanmıştır. SKA’ların temel amacı; 2015-2030 dönemi boyunca, “kimseyi geride bırakmama” sloganı ile hiçbir ülkenin ve hiç kimsenin kalkınma sürecinde geride bırakılmaması için çalışılmasıdır. Toplamda 169 hedefi olan ve sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını kapsayan SKA’lar, Binyıl Kalkınma Hedefleri’ne (BKH) göre daha geniş bir kapsam sunmakta ve kalkınmaya yönelik evrensel ihtiyaca değinerek BKH’lerin ötesine geçmektedir. Eşitsizliklerin giderilmesi, ekonomik büyümenin ve istihdamın güçlendirilmesi, şehirler ve yerleşim alanlarının iyileştirilmesi, sanayi-

leşmenin sağlanması, okyanusların ve ekosistemlerin korunması, enerjinin daha sürdürülebilir biçimde üretilmesi ve tüketilmesi, iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi, sürdürülebilir üretim ve tüketimin geliştirilmesi ve insan haklarının güçlendirilmesi hedeflerini benimseyen SKA’lar, BKH’lerin başarısı ve ilerleme ivmesini temel alan bir zemin üzerine inşa edilmiştir. “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Türkiye’nin Mevcut Durum Analizi Projesi”, sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında Türkiye için politika, mevzuat, kurumsal çerçeve ve proje konularındaki gelişimine odaklanmıştır. Proje kapsamında her bir SKA için Türkiye’nin mevcut durumu değerlendirilmiş; elde edilen bulgular ve yapılan tespitler ışığında boşluklar ve iyileştirme ihtiyacı bulunan alanlar ortaya konulmuştur.”³

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (United Nations Women) kadınların liderlik ve karar alma süreçlerindeki temsilini artırmaktan bakım işlerini ve kaynakları yeniden dağıtmaya kadar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve sürdürülebilirliğin önde olduğu bir geleceğe doğru ilerlemenin yollarını şöyle sıralıyor:⁴

- Küçük İşletme Sahibi Kadınları Güçlendirin
- Bakıma Yatırım Yapın
- Kadınların Liderliğini Destekleyin
- Kadın Kuruluşlarını Fonlayın
- Kadın Sağlığını Koruyun

Toplumsal cinsiyet eşitliğine yatırım yapılmadan sürdürülebilir kalkınma sağlanamaz.

Son yıllarda kadın kuruluşlarının ve hak temelli çalışan bir bölüm STK’ların yerinden yönetime katkı sağlamak üzere belediyelerle iş birliği yapmak, yerel STK’ların belediyeler ile iş birliği yapmasını, belediyelerin yerel eşitlik eylem planı hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlamak üzere ciddi çaba harcadığını görüyoruz.

Bütün bu çabaya rağmen sağlanan gelişme son derece sınırlı olmaktadır.

² <https://turkiye.un.org/tr/sdgs/5>

³ http://www.surdurulebilir-kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf

⁴ <https://www.isoyesilblog.com/surdurulebilir-bir-yarin-icin-bugun-toplumsal-cinsiyet-esitligi/>

Çünkü, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma konusunda yaşanan eksik ve aksaklıkların yanı sıra Türkiye’de yerel yönetimler kendi başlarına hareket etme kabiliyetine sahip değildir. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında üst ast ilişkisi gözlenmektedir. Yerel yönetimler genellikle merkezi yönetimin onaylamadığı herhangi bir karar alamamaktalar. Cinsiyet Eşitliği İçin Yerinden Yönetim Modeli Projesi hazırlanırken çeşitli ülkelerin sistemleri incelenerek merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkisinin nasıl olduğuna bakıldı.

Eşitlik konusunda kayda değer gelişmeler sağlamış ülkelerde yerel yönetimlerin özerkliğinin dikkat çekici olduğu görüldü.

Türkiye’de yerinden yönetim ilkesi hem Anayasal güvence altındadır hem de Türkiye’nin taraf olduğu sözleşmeler ve ilgili yasalarla belirlenmiştir. *Anayasa Madde 127 – Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.*⁵

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı yerel yönetimlerin merkezi otoriteden özerkliğini garanti eden bir anlaşmadır. Yani esas olan merkezi yönetimler ve yerel yönetimler arasında bir üst ast ilişkisi olmadığıdır.

Ancak Türkiye’de genel idare politikası merkezi yönetimin kontrolündedir. Hizmetler arasında uyumsuzluk olduğunu düşünen merkezi yönetim “vesayet yetkisine” dayanarak yerel yönetimleri denetleyebilmektedir.

Bu “vesayet yetkisine” siyasi partilerin yapısını, yerel seçimlerde aday belirleme süreçlerini, siyasi partiler arasındaki yıkıcı rekabeti, eşitliğe bakışı da dahil ede-

rek düşündüğümüzde, kayyum atamalarının, belediyelere açılan soruşturmaların ve yerinden yönetimin sağlanamamasının sebeplerini anlayabiliyoruz. Türkiye’de yaşanmakta olan süreç kadınların kazanılmış haklarının da tartışılmasına neden olmaktadır.

Oysa 2000’li yıllarda yaşanan hızlı değişimin getirdiği yeni demokrasi anlayışı yerel yönetimleri demokrasinin beşiği olarak görmektedir. Bu anlayış Türkiye’de de yerel yönetimlerin yeniden yetkilendirilmesi ve görevlerinin yeniden belirlenmesi için gerekli olan yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştı.

Hal böyleyken kadın kuruluşları kadınların öldürülmemesi, şiddet yaşamaması için durup dinlenmeden mücadele etse, yerel yönetimlere ulaşmaya, onlarla iş birliği yapmaya çalışsa da etkili, yaygın ve kalıcı sonuçlar alınamamaktadır.

Cinsiyet Eşitliği Yerinden Yönetim Modeli ile ilgili yayın hazırlanırken önce Anayasa, sahip olduğumuz sözleşme ve yasalar ve bunlara uygun olmayan uygulamalar tespit edildi.

Kadın kuruluşları bundan böyle sadece kadınların ölmemesi, şiddet yaşamaması için değil yerel yönetimlerin güçlendirilmesi için gerekli adımların atılmasını sağlamaya yönelik bir güçlenme ve katılım sağlamaya çalışacaklar.

Bunu sağlamak için de öncelikle merkezi yönetimden kaynaklanan engelleyici yaklaşımlara, eksik ve aksaklıklara dikkat çekilmeye çalışıldı. Bu çalışma Merkezi Yönetimden Beklenenler ve Yerel Yönetimlerden Beklenenler olmak üzere iki bölüm halinde hazırlandı.

Cinsiyet Eşitliği İçin Yerinden Yönetim Modelini geliştirmek üzere yapılan bu çalışma tüm belediyelere, kadın kuruluşlarına, hak temelli çalışan kuruluşlara dağıtılarak mevcut eksik ve aksaklıklar ile ilgili farkında ve duyarlı olmaları sağlanmaya çalışılacak.

Hep birlikte demokrasi için, sürdürülebilir kalkınma için, yerinden yönetimin sağlanması için mücadele etmeye devam edeceğiz.

⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>

Önce Anayasa

Anayasa hem devletler hem de bireyler için önemlidir. Devletin temel yapısını kuran belge Anayasa'dır. Devletin kendisine yüklenen görevleri yerine getirmesi için kullanması gereken yetkilerin kaynağı Anayasa'dır.

1982 Anayasası'nın 6. Maddesinde yer alan şu düzenleme Anayasa'nın bu niteliğini açıkça ifade eder: "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz."

Bireyler Anayasa'nın hukuk kuralları ile belirlediği toplumsal ilişkileri baz alarak plan yapar ve belli sonuçları öngörebilir. Hukuk kuralları toplumsal yaşamı düzenlemekle kalmaz bireyler için birtakım güvenceler de getirir. Bu bağlamda, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan Anayasa; bireyleri diğer bireylere ve bireyleri devlete karşı koruyan hukuki bir kalkan işlevi görür.

Yaşama hakkından, düşünce özgürlüğüne; mülkiyet hakkından, çalışma özgürlüğüne insan onuruna yaraşır bir yaşamın teminatı Anayasa'dır.

Demokratik, laik, özgürlükçü, çoğulcu bir Anayasa ve Anayasa'ya bağlı kalarak çalışan yönetimler olmadıkça kendimizi güvende hissetmiyoruz!

merkezi yönetimden beklenenler

Merkezi Yönetimden Beklenenler

A. Yasal Yükümlülüklerin Hızla Yerine Getirilmesi ve Titizlikle Uygulanması Gerekmektedir

1. Uluslararası sözleşmeler açısından

Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliğini (TCE) sağlamaya yönelik bütün uluslararası çalışma süreçlerinde yer alarak aşağıda listesini göreceğiniz ve bu alandaki temel evrensel normları, stratejileri belirleyen ve uygulamaya yönelik politikaları öngören sözleşme metinlerini imzaladı ve böylece sözleşme içeriklerini uygulamayı taahhüt etti. Bu nedenle Türkiye'nin TCE'ni sağlamak için yapacağı çalışmaların temel çerçevesi, ilkeleri ve hedefleri bu metinlerde ana hatlarıyla tanımlanmıştır ve Türkiye bu sözleşme içeriklerini hayata geçirmek zorundadır.

Türkiye imza atarak uygulamayı taahhüt ettiği sözleşmeleri hayata geçirmek üzere 1990'lı yıllardan başlayarak bir bakanlık ve bağlantılı hizmet kurumları oluşturmuştu. Yakın zamana kadar bu konuda önemli yasal reformlar, eylem planları ve kadın haklarını koruyucu hizmetler gerçekleştirildi.

2011 yılından bu yana ise, adım adım, bu evrensel ilkelerin tersine uygulamalar başladı ve kadın haklarını korumada geri adımlar atıldı. Bunun bir göstergesi de İstanbul Sözleşmesi'nden Cumhurbaşkanı kararı ile imzanın geri çekilmesidir.

Türkiye'nin imzaladığı önemli temel toplumsal cinsiyet eşitliği (TCE) sözleşmeleri

- 1981 - *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)* (Türkiye 1985 yılında imzaladı)
- 1995 IV. Dünya Kadın Kongresi ve *Pekin Eylem Planı* (en kapsamlı TCE politikalarını ilk tanımlayan metin - Türkiye 1995 yılında imzaladı)
- BM - 2015-2030 *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)*, Eylem Planı (Hedef 5 yerel düzeyde cinsiyet eşitliğini odağına alıyor)

BM - *Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol-Palermo Protokolü* (Türkiye, protokolü 13.12.2000 tarihinde imzalamış ve 2003 yılında onaylamıştır)

AK - *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi-İstanbul Sözleşmesi* (Türkiye 2011'de sözleşmeyi imzaladı ve 8 Mart 2012 tarihli Resmi Gazete'de Sözleşme yayınlandı. 20 Mart 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı kararı ile Türkiye sözleşmeden çekildi)

AK - *Cinsel Taciz ve Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına İlişkin Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)* (Türkiye 2011 yılında Sözleşmeyi imzaladı ve Resmi Gazete'de yayımlayarak yürürlüğe koydu)

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) - *Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı-2006* (Türkiye Belediyeler Birliği 2010 yılında CEMR'e üye olarak Sözleşmeyi imzalamak isteyen belediyelere kapı açtı)

AK - *Tavsiye Kararları (Özellikle toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, cinsiyet eşitsizliği, cinsiyetçilik ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet arasındaki ilişkiye vurgu yapan tavsiye kararı (Recommendation CM/Rec (2019))*

Normlar ve Politikalar

Türkiye imzaladığı uluslararası sözleşmeler gereğince aşağıda özetleyeceğimiz norm ve politikaları uygulamak zorundadır.

Normlar

Farklı cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine sahip bireylerin eşit haklardan yararlanmalarının sağlanması,

Eşitliğin sağlanması için cinsiyete dayalı ayrımcılıkların önlenmesi,

Hem ayrımcılık, hem de farklılık eşitliği anlamında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması,

Her tür uygulamanın "insan onuruna saygı" gereğine uyum zorunluluğu,

Cins, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, yaş, engellilik, etnik aidiyet, dini inanç, dil gibi farklı ayrımcılık nedenlerinin birden fazlasına maruz kalan bireylerin yaşadığı "çoklu eşitsizlik"lerin yarattığı ayrımcılıklara özel önem verilmesi (kesişimsellik ilkesi),

Doğrudan olduğu kadar dolaylı ayrımcılıkları da dikkate alma gereği,

Eşitlik gereği olarak ve eşitlik ilkeleriyle uyumlu olması şartıyla adalet ve hakkaniyet ilkelerine uyumun sağlanması,

Direnge eşitsizliklerin ve ayrımcılıkların üstesinden gelmek üzere "özel önlemler" ve "olumlu ayrımcılık" uygulanması,

Kadınların insan hakları ihlallerinin önlenmesi için insana yakışan iş, iş ve aile yaşamı dengesi, cinslerin ekonomik bağımsızlığı normlarının uygulamada dikkate alınması,

Her türlü uygulamada kadınların güçlenmesinin temel alınması,

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçların mahiyeti nedeniyle şikayet ve soruşturma talepleri açısından "kadın beyanının" esas alınması.

Politikalar

İlgili kamu ve sivil otoritelerin TCE'yi sağlama siyasal iradesinin (commitment) sağlanması,

Temel politika olan ana-akımlaştırmanın, yani toplumsal cinsiyet bakış açısını her yasa, politika, program ve projenin tasarım, uygulama ve izleme aşamalarında gerçekleştirilmesi,

Ana-akımlaştırma için gerekli kurumsal yapıları geliştirmek,

Politikaların uygulanmasında rol alacak aktör, kurum ve faaliyetleri gösteren eylem planları hazırlamak,

Uygulama etkinliğini görebilmek için cinsiyet temelli veri toplamak ve düzenli yayınlamak,

Dirençli eşitsizlikleri yok etmek için olumlu ayrımcılık ve destek politikaları uygulamak,

Politika uygulamalarının etkilerini ve sağlanan dönüşümü görmek için cinsiyet etki analizi yapmak,

Kaynakların kullanımındaki etkileri görmek, cinsiyete dayalı bütçeleme (gender budgeting) yapmak,

Politikaların gerçekleşme düzeyini görmek için metodolojik izleme yapmak,

Politika uygulamalarını izlemek için bağımsız izleme kurumlarını oluşturmak ve desteklemek,

Sosyal paydaşlarla işbirliği yapmak,

Erkekleri toplumsal cinsiyete duyarlılık geliştirme süreçlerine katmak,

İzlemeyi nesnel ve kolay hale getirecek toplumsal cinsiyet göstergeleri geliştirmek.

Anayasa Madde 90: "Usulüne uygun olarak imzalanmış temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır".⁶

Sözleşme hazırlayan ve imzalanmasını sağlayan birlikler imza koyan ülkeler için daha net bir yol haritası, izleme ve yaptırım tanımlamalıdır. (UN, AB gibi)

Türkiye'deki kadın kuruluşları, uluslararası kadın kuruluşları ve ağları ile birlikte Uluslararası Sözleşmelere imza koyan devletlerin sorumluluklarının daha net belirlenmesini ve daha etkili izlenmesini sağlamak üzere kampanyalar yürütecektir.

Uluslararası Sözleşmelere imza koyan yönetimler ulusal mevzuat ile uyumunu hızla sağlamalı, uygulanması, izlenmesini ve değerlendirilmesi için gerekli yapıları kurmalı ve işletmelidir.

Kadın kuruluşları ve ilgili STK'lar sözleşmelerin iç hukuktaki uyumunun, uygulanmasının, izlenip değerlendirilmesinin sağlanması için tüm bu süreçleri izleyecek ve bu süreçlerle ilgili farkındalık ve duyarlılık yaratacaktır.

⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>

2. Yasalar açısından

Yerel yönetimlerin görevleri, yetkileri ve kurumsal yapılarını düzenleyen temel mevzuatın toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirilmesi gerekmektedir.

TCE'ni gerçekleştirmeyi amaçlayan küresel ilkelerin her ülkede siyasal ve sosyal yaşamı düzenleyen temel yasalara, ilgili mevzuata ve uygulamayı şekillendiren politika ve projelere uygulanması gerekiyor. Bu sürece yol gösterecek diye geliştirilen *Yerel Gündem 21* ve *Kadın Dostu Kentler* Programları uluslararası mali ve teknik destekler sağlayarak ülkelerin bu projelerle yerel demokrasilerini güçlendirmelerine yardımcı olmaya çalıştı. Türkiye'de her iki projenin uzun süreli desteklerle uygulanmasına rağmen yerel yönetimlerin görevleri, yetkileri ve kurumsal yapılarını düzenleyen temel mevzuatın değişmediğini görüyoruz.

Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirilmesi gereken temel yasalar şunlardır:

5216 Sayılı Belediye Kanunu

Madde 1- Bu Kanunun amacı, büyükşehir belediyesi yönetiminin hukukî statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır.

Madde 2- Bu Kanun, büyükşehir belediyesiyle büyükşehir sınırları içindeki belediyeleri kapsar.

5393 Sayılı Belediye Kanunu

Madde 1- Bu Kanunun amacı, belediyenin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Madde 2- Bu Kanun belediyeleri kapsar.

5302 Sayılı İl Özel İdare Kanunu

Amaç Madde 1- Bu Kanunun amacı; il özel idaresinin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam Madde 2- Bu Kanun il özel idaresini kapsar.

Tanımlar Madde 3- Bu Kanunun uygulanmasında;

- il özel idaresi: il halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini,
- il özel idaresinin organları: il genel meclisini, il encümenini ve valiyi, ifade eder.

Belediye hizmetlerini düzenleyen temel yasaların *toplumsal cinsiyet farklarından kaynaklanan yaşam biçimleri, sorumluluk ve önceliklerini* dikkate alması gerekiyor. Aksi durumda belediye hizmetleri cinsler arasında hizmetlerden yararlanma, hizmet sunumu ve belediye yönetiminde görev alma gibi temel faaliyetlerde eşitlik ilkelerine duyarlı olmayarak mevcut eşitsizlikleri daha da pekiştirici etki yaratabiliyorlar. Bu duruma **cinsiyet körü** kamu hizmeti diyoruz. Belediye Kanunu ile ilgili ayrıntılı bilgi II. Bölüm – B kısmında yer almaktadır.

⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>

3. Genelgeler açısından

Aşağıda yer alan genelgeler yayınlandıkları dönemlerde son derece olumlu etkiler yapmıştı.

4 Temmuz tarihinde yayınlanan 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi⁷

Genelge çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleriyle töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirleri, yerel kamu kurum ve kuruluşlarının rol ve görevlerini tanımlamaktadır.

Kadın kuruluşlarının da çabasıyla hazırlanmış, kapsayıcı ve bütünlüklü içeriği ile çocuk ve kadınlara yönelik şiddetin engellenmesi konusunda umut yaratmıştı.

18 Ağustos 2006 tarihinde yayınlanan 2006/67 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi

18 Ağustos 2006 tarihinde yayınlanan 2006/67 sayılı Genelgede valiliklere bildirilen konular şunlardır:

- Yerel yönetimler tarafından yapılacak etkinliklerde kadınların temsili ve kadın örgütlerinin yer alması, bu örgütlerin görüş, tavsiye ve katılımına önem verilmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için, kadınlara dönük olarak çeşitli seviyelerde eğitim imkânları sunulması,
- Aile içi şiddet, ihmal ve istismara maruz bırakılan her yaşta çocuk, genç, yaşlı, engelli ve kadınlara yönelik sosyal hizmetlere öncelik verilmesi veya var olan sosyal destek mekanizmalarını güçlendirecek uygulamaların yapılmasına özen gösterilmesi,
- Özellikle kent konseylerinin yapacağı çalışmalarda bu hususların göz önünde bulundurulması,
- Kadınların sosyal hayattaki etkinliğinin artırılması, kadın ve çocukların yasal haklarının korunarak Türk toplumunun temeli olan aile kurumunun güçlendirilmesi ile kadınların gündelik hayat içerisinde güvenliğinin ve yaşam serbestisinin sağlanmasına da özen gösterilmesi.

19 Şubat 2010/10 tarihinde yayınlanan bir diğer İçişleri Bakanlığı Genelgesi⁸

İçişleri Bakanlığı Genelgesi'nde⁹ ise yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsallaşmasına yönelik olarak **yönetmelik mekanizmalarının** çerçevesi çizilmiştir. Genelgede proje kapsamında 6 ilde gerçekleştirilen çalışmaların ülke genelindeki tüm illere yaygınlaştırılması, diğer illerin pilot illerdeki çalışmalardan yararlanması ve bu doğrultuda İl Özel İdareleri ve il kapsamındaki Kaymakamlıklar ve Belediye başkanlıklarına duyurularak uygulanmasının sağlanması ve takibinin yapılması istenmiştir. Projenin hedefleri olan kurumsal yönetim mekanizmaları çerçevesinde Genelge'de pilot illerde gerçekleştirilen mekanizmalara yer verilmiştir:

- **Yerel Eşitlik Eylem Planları'nın** katılımcı bir süreç işletilerek (yerel yönetimler, kadın örgütleri, yerel STK'ların iş birliğinde) hazırlanması ve İl Genel Meclisleri ve Belediye Meclislerince onaylanarak uygulama aşamasına geçmesi,
- Yerel eşitlik politikalarının kurumsal çerçevesinin çizilmesi için, illerde kadın-erkek eşitliğine ilişkin çalışmaların eşgüdüm ve izlenmesini sağlamak üzere **İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları** oluşturulması,
- Bu kurulun sekretaryasını oluşturmak ve kadın ve kız çocuklarının başvuru ve şikayetlerini almak üzere Belediye ve Valiliklerde **Eşitlik Birimleri'nin** oluşturulması,
- Belediye Meclisleri ve İl Genel Meclisleri'nde **kadın erkek eşitliği komisyonlarının** oluşturulması,
- Kentsel hizmetler kapsamında, yeni **kadın danışma merkezleri**, toplum merkezleri, kız yurtları, ara istasyonlar ve sığınma evleri, kreş bakım ve emzirme odaları kurulması ve kız çocuklarına yönelik okul öncesi eğitim imkanlarının artırılması; kadınların iş hayatına katılımını desteklemek üzere mesleki eğitim imkanlarının artırılması; yerel karar alıcılar ile kamu personelinin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığını artırmak için eğitimler düzenlenmesi; mevsimlik tarım işçileri de dahil olmak üzere kırılgan kadın gruplarından kadınlara yönelik hizmet modelleri geliştirilmesi öngörülmüştür.

⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704-12.htm>

⁸ İçişleri Bakanlığı 19.02.2010 tarihli v 2010/10 Sayılı Genelge: <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/genelge-2010-10-kadinlarin-ve-kiz-cocuklarinin-insan-haklari.pdf>

⁹ İçişleri Bakanlığı 19.02.2010 tarihli v 2010/10 Sayılı Genelge: <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/genelge-2010-10-kadinlarin-ve-kiz-cocuklarinin-insan-haklari.pdf>

Ancak amaçlarının yerel yöneticilerce, sivil aktörlerce ve siyasi partilerce yeterince içselleştirilip desteklenmemesi bu genelgelerin bir süre sonra bir kenara bırakılmasına neden oldu.

Genelgelerin yürürlükte olduğu hatırlatılmalıdır.

B. Medeni Kanun'un Eksiksiz Uygulanması Sağlanmalıdır

Türk Kanunu Medenisi, Türkiye'de 17 Şubat 1926'da İsviçre Medeni Kanun'u örnek alınarak TBMM'de kabul edilmiş ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe konulmuş olan 743 sayılı kanundur. Bu kanun 75 yıl sonra **1 Ocak 2002** kabul tarihli Türk Medeni Kanun'unun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırıldı.

Yeni Türk **Medeni Kanunu**, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 22 Kasım 2001'de kabul edilen ve 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren 4721 sayılı yasadır.

1999 Yılında kurulmuş olan Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu TÜBAKKOM yasaların çıkarılmasında ve uygulanmasında kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konularında çalışmalarını sürdürürken ülkemizde demokrasinin, laik hukuk düzeninin, yargı bağımsızlığının ve savunma hakkının korunmasını temel amaç olarak benimsemiştir.¹⁰

TÜBAKKOM Türk Medeni Kanunu konusundaki fikirlerini aşağıdaki gibi paylaşmıştır.

"Devrim Kanunumuz olan Türk Medeni Kanunu, kadınların erkeklerle eşit yurttaşlık haklarını elde etmesi yolunda atılmış en büyük adımdır. Bu adım; sadece kadınlara onurlu bir yaşamın kapısını açmakla kalmamış, bütün bir topluma, aydınlık bir geleceğe giden yolu göstermiş, kadını sosyal yaşamın bir parçası haline getirmiştir.

Bugün kadınların en önemli hakları olan "mirastan eşit yararlanma", "resmi nikah zorunluluğu", "evlilikte kadının rızası", "boşanma ve velayet hakkı", "mahkemede eşit tanıklık", "çok evliliğin yasaklanması", "çalışma hakkı" gibi hayati konular, Cumhuriyet'in adım adım inşa ettiği laik hukuk sisteminin kazanımlarıdır.

Bizler, kadın hukukçular olarak; Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni, devletin her kademesindeki yetkilileri, ilgili tüm kurum ve kuruluşlar ile yurttaşlarımızı, Cumhuriyetimizin kazanımlarına, demokratik, laik ve sosyal hukuk devletine sahip çıkmaya ve Medeni Kanun'da yer alan başta nafaka hakkı olmak üzere tüm kazanılmış kadın

haklarına saygı duymaya davet ediyoruz.

Medeni Kanun'la ilgili en küçük geri adımın, kadınları karanlık bir geleceğe sürükleyeceği uyarısını yapmayı vazgeçilmez bir görev olarak görüyor, Cumhuriyetimizin temel ilkelerine uygun bütüncül politikalarla, ayrımcı ve eril zihniyeti ortadan kaldıracak bir dönüşüm talep ediyoruz."¹¹

TÜBAKKOM'un "Devrim Kanunu" olarak tanımladığı Türk Medeni Kanun'un en önemli birkaç maddesini değerlendirerek Türk Medeni Kanun'un eksiksiz uygulanıp uygulanmadığını görmemiz mümkündür.

KAMER, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerindeki 23 ilde çalışmaktadır. 20 ilde kadınların başvuru yapıp destek aldığı birer merkez bulunmaktadır.

2021 yılı içinde KAMER'den destek alan 13.517 kadının verdiği bilgilere göre "miras hakkı", "resmi nikah", "tek eşlilik" ile ilgili durum değerlendirildi, ayrıca çeşitli kaynaklara da bakıldı.

Mirastan eşit yararlanma hakkı

Medeni Kanun Madde 495- Miras bırakanın birinci derece mirasçıları, onun altsoyudur.

Çocuklar eşit olarak mirasçılardır.

Miras bırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyuları alır.

Medeni Kanun'da yazılanın aksine kadınların büyük bir çoğunluğu miras hakkından yararlanamamaktadır.

KAMER illeri sıralamasında %40,5 ile aile mirasından pay alan kadınların en çok olduğu bölge olan Orta-doğu Anadolu Bölgesi'ni %37,9 ile Kuzeydoğu Anadolu ve %26,8 ile Güneydoğu Anadolu Bölgeleri takip etmektedir. KAMER illerinin genel ortalaması %31,6 iken bölge illerinden Erzurum %83,1 (Kuzeydoğu Anadolu), Siirt (Güneydoğu Anadolu) %82,7 ve Tunceli (Ortadoğu Anadolu) %73,9 gibi yüksek pay alımı oranlarıyla dikkat çekmektedir.

Aynı illerdeki miras paylaşımının dayanağını sorgulayan bir soruya verilen cevaplar, Türk Medeni Kanunu'na alternatif olarak, gelenekselleşen dini inanç temelleri üzerinde de miras paylaşımının gerçekleş-

¹⁰ <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/tubakkom-13426>

¹¹ Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) 17.02.2022

<https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/turk-medeni-kanunu-nun-kabulunun-96-yilinda-kadin-kazanimlarindan-odun-vermeyecegiz->

tiğini ortaya koymaktadır. Bununla beraber, yine de Medeni Kanunu üzerinden miras paylaşımı, KAMER illerinde genel olarak tercih edilen paylaşım yoludur (%59,6). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde töre kural-ları miras paylaşımında daha büyük rol oynuyorken (%46,8), Ortadoğu Anadolu (%57,8) ve Kuzeydoğu Anadolu (%69,2) Bölgeleri'nde ise çoğunlukla Medeni Kanunu'nun gereklilikleri takip edilmektedir. Kars (Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi, %98), Siirt (Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %81,6) ve Malatya (Ortadoğu Ana-dolu Bölgesi, %81,4) kendi bölgelerinde Türk Medeni Kanunu'nu miras paylaşımı için temel alan illerin ba-şında gelmektedir.

Şeri hukuka göre miras dağıtımı yapıldığında KAMER illerindeki ailelerin iki farklı paylaşım yөн-temini kullandıkları ve bu yöntemlerin erkek ve kadın arasındaki paylaşım paylarının "3'e 1" veya "2'ye 1" şeklinde değiştiği bir farklılığa dayandığını göstermektedir. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi (%79,1) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%67,9) çoğunlukla erkeğe 2 hak, kadına 1 hak veren bir paylaşım yöntemini takip ederken Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde (%55,9) erkeğe 3 hak, kadına 1 hak yöntemi daha fazla kul-lanılmaktadır. Erzurum %100 erkeğe 2 hak, kadına 1 hak yöntemini kullanmasıyla ve Şırnak %100 erkeğe 3 hak, kadına 1 hak yöntemini tercih etmesiyle dik-kat çekmektedir.

Resmi nikah zorunluluğu

Türk Medeni Kanunu ile "*Evlilikte resmî nikâh zorunlu-luğu*" getirildi.

TMK Madde 143/3:

"*Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir.*" TMK'da dini tören yapılmasının isteğe bağlı bir durum olduğu ve evliliğin geçerliliği üzerinde herhangi bir etkisi bulunmadığı açıkça düzenlemiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yü-rütülen Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA) 2021 yılı sonuçlarına göre Türkiye genelinde 15 yaş üzeri nüfusta yapılan evliliklerin %98,6'sı resmi nikah ile gerçekleşmişken %90'ı dini nikâh ile gerçekleşmiştir. Oranlar bölge düzeyinde incelendiğinde, evlenen çiftler için iki nikah türünün de gerçekleştirildiği göz-

lenmektedir: Bu oranlar Kuzeydoğu Anadolu Bölge-si'nde %97,6 ve %92,6, Ortadoğu Anadolu Bölgesi'n-de %98,2 ve % 98,1, Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise %96,5 ve %89,1 olarak değişmektedir.¹²

Sadece dini nikah gerçekleştiren çiftlerin oranları ise KAMER'in verilerine göre Kuzeydoğu Anadolu Böl-gesi'nde %1, Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde %3,5 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde %8,4 olarak değiş-mektedir. KAMER illerinin ortalaması %6,7 iken %26 gibi bir oranla Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden Diyarbakır sadece dini nikah ile evlenen çiftlerle en çok karşılaşılan il olarak dikkat çekmektedir.

Çok evliliğin yasaklanması

KAMER illerinde zorla evlendirilen kadınların Gü-neydoğu Anadolu Bölgesi'nde %17,2'si ve Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde %10,1'i "kuma" kategorisi altın-dadır. Aynı oranın KAMER ortalaması %12,3 olarak hesaplanmıştır. Bununla beraber, Güneydoğu Ana-dolu Bölgesi'nin Gaziantep ilinde ise kuma olarak zorla evlendirilen kadınlar, zorla evlendirilen kadınla-rın %40'ını oluşturmakta ve bu yüksek oran ile diğer iller arasında dikkat çekmektedir.

Nafaka hakkı

Nafaka şartlarını düzenleyen Türk Medeni Kanu-nu'nun 175. Maddesine göre, "Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranın-da süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlü-sünün kusuru aranmaz."

Nafaka miktarı, nafakayı vermekle yükümlü olan ki-şinin mali gücü oranında belirlenmesi nedeniyle eşi yoksul olan taraf boşanma sonrası yoksulluk nafa-kası alamıyor.

Bunun yanında boşanırken iki tarafın da yoksul ol-ması durumunda kadınlara nafaka bağlanmıyor. Dü-zenli gelire sahip, yeniden evlenmiş, mesleği olup ça-lışmamayı tercih eden ya da devlet tarafından yeterli miktarda sosyal yardım alan kişiler de hali hazırda kanunlara göre nafaka alamıyor.

Süregiden bir tartışma konusu olan nafaka düzen-lemesi ile ilgili olarak nafakanın devlet tarafından

¹²Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) *Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA)*

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>

T.C. Adalet Bakanlığı (2021) *Adalet İstatistikleri. Adli Sicil ve İstatistikleri Genel Müdürlüğü.*

<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi>

ödenmesi ya da nafaka süresinin evlilik süresine bağlı olarak sınırlanması gibi düzenlemeler yapılması gündeme geldi.

Nafaka üzerinden planlanan yeni düzenlemenin sorunlu olduğuna ve milyonlarca yoksul ev kadınının geleceğine etki edeceğine dikkat çeken Hülya Gülbahar, "Hükümetin nafaka konusundaki söylemleri ve yasa hazırlığı; yaşanmakta olan ekonomik krizin faturasını yoksul ev kadınlarına kesip, bir grup nafaka mağduru olduğunu iddia eden erkeğin çıkarlarını koruyup kollama politikasıdır. Ortalama olarak 260 TL ile 300 TL arasında değişen yoksulluk nafakasıyla milyonlarca ev kadınının hayatını, boşanma hakkını tartışıyoruz. Milyonlarca ev kadınının boşanmasa bile evliliği şiddetsiz bir şekilde sürdürebilmesi için geleceğe dair bir güvence oluşturan yoksulluk nafakasını tartışıyoruz. Yoksulluğun faturasının ev kadınlarına kesilmesi kabul edilemez" ifadelerini kullandı.

Gülbahar, nafaka süresine üst sınır ya da evlilik süresine göre nafaka verilmesi formülünün sakıncalarına

vurgu yaparak, "Üç yıl süren evlilikte 2 çocukla ortada kalan kadınların 2 seneliğine bağlanan nafakadan sonra iş yokluğu koşullarında kadınların nasıl geçineceğine dair hiçbir formül içermemesi bulunabilecek en vicdansız çözümdür" şeklinde konuştu.

Nafakanın belli bir süre sonra devlet tarafından ödenmesi formülünün de kadınla toplumu karşı karşıya getireceğini savunan Gülbahar, şöyle devam etti: "Nafakanın vatandaştan toplanacak ek vergilerle devlet tarafından ödenmesi formülü tüm vatandaşların üzerine ek yükler getirecek ve kadınları değişen siyasi iktidarların, çıkacak ekonomik krizlerin kaderine terk etmek anlamına gelecek. Yeni düzenleme, erkekleri masrafsız bir şekilde boşanmasını sağlamak, kadını yoksulluğa hapsedmek anlamına gelir. Aynı zamanda kadınların boşanma hakkı sınırlandırılmakta. Kadınlara ya şiddet dolu evliliklerine razı olmak ya da yoksulluğu göze alarak boşanmaya kalkışmak seçenekleri sunuluyor. Bugün yapılması gereken medeni yasanın doğru bir şekilde uygulanmasıdır." ¹³

Kadınların güvende hissetmesi ve güçlenmesi için öncelikle Medeni Kanun'un titizlikle uygulanması ve uygulamaların izlenmesi gerekmektedir.

¹³ <https://www.gazeteduvar.com.tr/nafaka-tartismasi-bir-grup-erkegin-cikarlarini-koruma-politikasi-haber-1548915>

C. Merkezi Siyaset Yerel Siyasetin Güçlenmesine Katkı Sağlamalıdır

Türkiye’de, merkezi siyasetin yerel siyasi kurumların güçlenmesine çok olumlu bakmadığı, uzun yıllardır mevcut siyasi rejimin bilinen bir özelliğidir. Bu nedenle hem hükümet ve bakanlıklar düzeyinde hem de siyasi partilerin merkez yönetimlerinde, yerel siyaset, demokrasiyi güçlendirme meselesi olarak değil, sadece yerel seçmen desteğini sağlayacak kamu hizmetleriyle ilişkili görülür. Bu durum, yukarıda belirttiğimiz sözleşmelerin, çoğu zaman bir devlet ve kamu politikası olarak, yerelde uygulanmasını engellemiştir. Mevcut durumda, çoğu yerde bu norm ve politikaların uygulanması sadece seçilmiş veya atanmış yerel yöneticilerin kendi tercihlerine kalmaktadır. Örneğin; *Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı’na* Türkiye’de toplam 1.390 belediyenin 34’ü imza atmıştır.¹⁴

Bunların önemli bir kısmı da sadece Şart’ı imzalamakla kalmış olup sözleşme içeriğini yerine getirmekle çok da ilgilenmemişlerdir. İmzacı belediyelerin çoğu gerekli uzmanlık bilgisine, duyarlılığa ve siyasi iradeye sahip olmadan, bu konuda gerekli uygulamaları tamamlamış gibi davranıyorlar ve belediyelerin bağlı oldukları siyasi parti merkez politikalarının bu konudaki duyarsızlığının da sürmesine neden oluyorlar. Hatta bu durum yerel düzeyde kadın haklarındaki geri gidişin arkasındaki temel nedenlerden biri olarak etkili oluyor.

Aslında merkezi yönetimin *Şart’ın* yerel yönetimlerce imzalanmasını teşvik etmesi gerekir; Şart’ın imzalanması hem bir ülke politikası hem de siyasal partilerin seçim rekabet stratejilerinin bir parçası haline gelmelidir.

Merkezi yönetimler yukarıda sıralanan sözleşmeleri uygulayarak, yerel yönetimlerin görev, yetki ve kurumsal yapılarını düzenleyen temel mevzuatın toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirilmesini sağlayarak, genelgelerin uygulanması konusunda kararlı davranarak,

Yerel ihtiyaçların yerel siyasi dinamikler tarafından ve kapsayıcı bir yaklaşımla belirlenmesini sağlayarak,

Belirlenen ihtiyaçlara yönelik çözüm yöntemlerinin yerel dinamikler tarafından geliştirilmesini teşvik ederek,

Yerel ihtiyaçların karşılanması için yerel dinamikler tarafından hazırlanan ve talep edilen bütçeleri karşılayarak yerel siyasetin güçlenmesine katkı sağlamalıdır.

¹⁴ Şart’ı imzalayan Belediyelerin listesi için bkn.

https://tbb.gov.tr/Tr/icerik_cemr-avrupa-yerel-yasamda-kadin-erkek-esitligi-sarti_304

D. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB)¹⁵

Toplumsal cinsiyetin ana-akımlaştırılmasının temel bir aracı olarak TCDB yaklaşımı, kamu harcama ve gelirlerinin kadınlar ve erkekler, kız ve oğlan çocukları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin izlenmesine ve aynı zamanda cinsiyetlerarası eşitsizliklerin giderilmesine yönelik politika tasarımına olanak sağlar. TCDB yaklaşımı, cinsiyetlerarası eşitliği sağlamak için bütçelerin cinsiyet temelinde ele alınarak gelirler ile harcamaların yeniden yapılandırılması ve bütçeleme sürecinin tüm aşamalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin içerilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, TCDB yaklaşımı hem toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmanın bütçe sürecinde uygulanmasıdır hem de toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasının temel bir aracıdır.

Bütçe oluşturma süreci hem merkezi hem de yerel bütçeleme sırasında geniş bir paydaş grubunun katılımına açılmasını, cinsiyet eşitliğinin önceliklendirilmesini ve politika taahhütlerinin kaynak tahsisi ile eşleştirilmesini gerektirir.

İlk defa 1984'te Avustralya'da merkezi yönetim düzeyinde uygulanan TCDB yaklaşımı, kadınların güçlendirilmesini stratejik hedef olarak belirleyen Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kuruluşların gündemine 2000'li yıllarda yerleşmiştir. Yasal kazanımlar açısından en kayda değer bölgesel ilerleme AB'de gerçekleşmiştir. Dünya genelinde TCDB'ye yönelik çabalarıyla öne çıkan ülke sayısı 23'tür. Bununla birlikte, son dönemde, TCDB ve cinsiyet temelindeki bilgilerin bütçe sürecine dâhil edilmesi kamu mali yönetiminde ilgi görmekte, birçok ülkede açık bir TCDB girişimi olmasa bile toplumsal cinsiyete duyarlı mali politikalar uygulanmakta ve 80'den fazla ülkede, faaliyetleri çeşitlilik gösterse de bir tür *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Kamu Mali Yönetimi* (TCDKMY) yaklaşımı benimsenmektedir.

Türkiye'de 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu* ile bütçe süreçlerinde gerçekleştirilen reform, TCDB girişimlerini başlatmak için uygun bir ortam yaratmıştır. Türkiye'de TCDB merkezi yönetim düzeyinde 2008'de gündeme gelmiş, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) 2008-2013 dönemini kapsayan *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı*'nda TCDB uygulaması için hazırlık çalışmalarının başlatılmasına yönelik strateji tanımlanmıştır.

2011'de Maliye Bakanı'nın TBMM *Plan ve Bütçe Komisyonu*'nda yaptığı sunuşta, bütçenin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirileceği ifade edilmiştir. 2014-2018 dönemini kapsayan *Onuncu Kalkınma Planı*'nda da TCDB konusunda farkındalık oluşturulacağı ve örnek uygulamaların geliştirileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, 2019-2023 dönemini kapsayan *On Birinci Kalkınma Planı*'nda TCDB konusuna yer verilmediği ve 2020 Yılı *Bütçe Gerekçesi* yazılırken toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının metinden çıkarıldığı için TCDB'ye ilişkin siyasi iradenin merkezi yönetim düzeyinde artık olmadığı ve tersine bir dönüşün söz konusu olduğu görülmektedir.

Mevcut süreçleri ve bütçeleri dönüştürmeyi amaçlayan TCDB yaklaşımının uygulanabilirliği, her biri ayrı ayrı vazgeçilmez öneme sahip olan bazı ön koşulların bir arada varlığını gerektirir. Bu unsurlar, TCDB yapımına yönelik siyasi kararlılık, bürokrasinin üst düzey taahhüdü, cinsiyet eşitliği politikasının kurumsal olarak içselleştirilmesi ve örgütsel değişimin gerçekleştirilmesi, verilerin cinsiyete göre ayrıştırılması ile sivil toplumun katılımı ve katkısı olarak sıralanabilir.

TCDB'nin **yapım süreci** bütçe ve politikaların **toplumsal cinsiyet perspektifinden analiziyle başlar**. TCDB yaklaşımının nihai amacı toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması olduğu için, **genel cinsiyet eşitliği hedefleri**yle ilişkilendirilmesi önemlidir.

TCDB yapımı tek seferlik bir uygulama değildir, bu nedenle bütçe döngüsüne toplumsal cinsiyet perspektifinin entegre edilmesi, bu perspektifle sonuçların izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekli ve önemlidir. Bu da ancak şeffaf ve katılımcı bir bütçe süreciyle gerçekleştirilebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği

¹⁵ Bu bölüm Doç. Dr. Ayşegül Yakar Önal tarafından Atölye'de yapılan sunuştan yararlanarak yazılmıştır

bir perspektife sahip katılımcı bir yaklaşımla gerçekleştirilen izleme ve değerlendirme sonuçlarına göre yeniden gerekli politika değişiklikleri gerçekleştirilir ve bütçeler de buna uygun olarak yapılandırılır.

Uluslararası deneyimler, TCDB yapımında **birçok farklı yaklaşım** olduğunu göstermektedir. Bu farklı yaklaşımlar bazen birleştirilerek uygulanmaktadır.

TCDB yapımında kullanılan en önemli yaklaşımlar II. Bölüm – E kısmında yer almaktadır.

TCDB yaklaşımının uzun vadeli bir strateji olup temel amacı da toplumsal cinsiyet eşitliğinin merkezi ve/veya yerel düzeyde planlama ve bütçeleme süreçlerine kurumsal anlamda dâhil edilmesidir.

Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerekliliği açık olmakla birlikte, bu düzenlemelerle sınırlı kalınmamalı; sivil toplum bu düzenlemeleri desteklemeli ve izlemelidir.

TCDB için kapsamlı, sistematik, katılımcı, niceliksel ve niteliksel izleme ve değerlendirme sistemleri geliştirilmesi; toplumsal cinsiyet göstergeleri de dâhil olmak üzere cinsiyete göre ayrıştırılmış veri ve bilgi üretimi konusuna yatırım yapılması da çok önemlidir.

Ayrıca, üretilen bu bilginin ve verinin serbest dolaşımını sağlamak üzere, ideal olarak, Hazine ve Maliye Bakanlığı içinde yer alacak bir "Koordinasyon Birimi"nin kurumsallaştırılması, TCDB yaklaşımının uygulanabilirliğini kolaylaştırmada ve etkililiğini artırmada dikkate alınması gereken bir öneridir.

E. Siyasetin Eşitliğe Duyarlılığının Hızla Sağlanması Gerekmetedir

1. Genel/Yerel seçimlerde aday belirlenirken toplumsal cinsiyet konusunda farkında ve duyarlı olunması önemli bir kriter olmalıdır.

2004 yılında yapılan değişiklikle Anayasa'nın 10'uncu maddesine, **"Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür"** ifadesi eklenerek, cinsiyet eşitliğine anayasal güvence getirildi.

Ancak, Anayasal güvenceye, Türkiye'nin imzaladığı sözleşmelere, bu sözleşmelerin gerektirdiği norm ve politikalara rağmen siyasetin cinsiyetçi söylem ve davranışları devam etmektedir. Özellikle merkezi yönetimin ve yönetime yakın isimlerin kadınları nesneleştiren dil ve davranışları kadınların daha fazla şiddet yaşamasına hatta daha fazla sayıda kadının öldürülmesine neden olmaktadır.

Merkezi yönetimin her gün yeniden ürettiği cinsiyetçi dil, davranış ve uygulamalara ve merkezi yönetim ile

yerel yönetim arasındaki vesayet ilişkisine rağmen yerel yönetimlerin cinsiyet eşitliği konusunda duyarlı olmasını ve tavır almasını beklemenin hayal olduğunu görüyoruz.

Siyaset dünyası hızla cinsiyet eşitliği konusunda duyarlılık geliştirmek için harekete geçmelidir. Ayrıca siyasetin cinsiyet eşitliğine duyarlılığını geliştirmek sadece Türkiye'nin sorunu olmamıştır. Tüm AB Üyesi Devletler benzer mücadeleler vermiştir/vermektedir.

Avrupa Konseyi'nin Üye Devletlerde Cinsiyetçiliğin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin CM/Rec (2019)1 Sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı¹⁶ sağlanacak değişim için önemli bir kaynaktır.

Tavsiye kararı, *"İnsan haklarının korunması, demokrasinin işlerliği ve iyi yönetim, hukukun üstünlüğüne saygı ve herkesin refahının geliştirilmesi için cinsiyet eşitliğinin merkezi rol oynadığını; cinsiyet eşitliğinin kadın ve erkekler, kız ve erkek çocuklar için eşit hakları zorunlu olarak içerdiği kadar, özel ve kamusal hayatın her alanında aynı görünürlük, güçlendirme, yükümlülük ve katılım sağlanmasını da içerdiğini ve Avrupa Konseyi Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2018-2023'te belirtildiği üzere kadın ve erkekler arasında kaynaklara eşit erişim ve kaynakların eşit dağıtımını da kapsadığını hatırlayarak;"* diye başlamakta ve cinsiyetçiliği önlemek üzere tavsiyeler sıralanmaktadır.

Genel/Yerel seçimlerde adaylar belirlenirken "toplumsal cinsiyet konusunda farkında ve duyarlı" olunması bir kriter olmalıdır. Bu yaklaşım cinsiyet eşitliği için önemli bir adım olacaktır.

¹⁶ <https://rm.coe.int/1680a12168>

2. Cinsiyetçi, ayrımcı dil ve davranışlar titizlikle izlenmeli, tespit edilmeli, suç sayılmalıdır.

TCK 122. maddesi ırk, devlet, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefrete dayalı ayrımcılığı suç saymıştır. Bu suçları "Hürriyete Karşı Suçlar" olarak adlandırmıştır.

Madde gerekçesine göre; madde, insanlar arasında, yürürlükteki kanun ve nizamların izin vermediği ayrımlar yapılarak, bazı kişilerin hukukun sağladığı olanaklardan yoksun hale getirilmelerini cezalandırmaktadır.

Cinsiyet Eşitliği Yerinden Yönetim Modeli için hazırlanan yayının birinci bölümünde de yer aldığı gibi, **Fatmagül Bertay "Dil salt bir iletişim aracı değil, siyasal ve ideolojik bir silahtır"**

"Politikanın birçok tanımı olsa da en başta toplumsal bir faaliyettir ve dolayısıyla da dil aracılığıyla yürütülür"¹⁷ der.

Son yıllarda siyasetin kilit ağzlarından her türlü cinsiyetçi, ayrımcı sözler duymaktayız. Bu sözler cinsiyetçi, ayrımcı politikanın araçları olarak kullanılmaktadır. Her biri suçtur. Ancak bu nefret söylemlerini duyacak, yargılayacak bir hukuk sisteminden mahrumuz.

Öncelikle siyasetin bu cinsiyetçi dil ve davranışlardan arınması gerekmektedir.

Avrupa Konseyi üye devletlerin cinsiyetçilikle baş etmesini sağlamak üzere çeşitli materyal geliştirmiştir.

Cinsiyetçilik: Gör. Adını koy. Durdur.¹⁸ başlıklı çalışma bunlardan biridir. Bu çalışmada *"cinsiyetçilik, bazı kişilerin, çoğu zaman kadınların, cinsiyetlerinden dolayı daha değersiz olduğu fikrine dayanan herhangi bir ifadedir. (eylem, kelime, imge, mimik)"* şeklinde tanımlanmaktadır. Devamında da *"Cinsiyetçilik zararlıdır. Değersizlik, otosansür, kaçınma stratejilerinin benimsenmesi, davranış değişiklikleri ve sağlığın bozulmasına sebep olur. Cinsiyetçilik cinsiyet eşitsizliğinin kökeninde yatmaktadır. Kadınları ve kız çocuklarını orantısız etkiler."* denmektedir.

Siyasetçiler bu ve benzeri kaynaklardan yararlanarak dil ve davranışlarını değiştirmelidir.

Bağımsız yargı, nefret dili kullanan herkes için harekete geçmelidir.

Çünkü bu dil ve davranışlar cinsiyetçi uygulamaları pekiştirmekte ve yeniden üretmektedir.

¹⁷ Fatmagül Bertay, 2010, Politikanın Çağrısı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını 309, s.11

¹⁸ <https://human-rights-channel.coe.int/stop-sexism-tr.html>

F. Kadınların Siyasete Katılımı Arttırılmalıdır

Kadınların karar alma süreçlerine katılmaması, siyasette eşit oranda temsil edilememesi, her şeyden önce bir demokrasi meselesidir. Kadınların temsili sağlanmadan "gerçek demokrasi" sağlanamaz.

Bu bölümün ilk maddesi olarak sıralanan sözleşmeler, ilgili norm ve politikalar kadınların karar alma süreçlerine katılmasını, siyasette eşit temsil edilmesini sağlamak üzere geliştirilmiş ve Türkiye de bu sözleşmelerin tümünü imzalamıştır.

Öte yandan, Türkiye'nin de uymayı taahhüt ettiği BM- Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2015-2030) nin 5. sırasında yer alan "toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi" hedefi içinde kararlara eşit katılımı ilgili ölçütler şunlardır;

- Kadınların her türlü karara eşit katılımının garanti- lenmesi,
- Siyasal, ekonomik ve kamusal yaşamda, her düzey kararlarda, kadınların tam ve etkin katılımının ve liderlik- te eşit fırsatların sağlanması hedeflenmiştir.

Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olması anaya- sal güvence altındadır.

Anayasa Madde10: "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliği yaşama geçmesini sağla- makla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler, eşit- lik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz."

Ayrıca Türkiye Parlamentosu PAB üyesidir.¹⁹

Parlamentolar Arası Birlik (PAB), bağımsız devlet par- lamentolarının temsilcilerinden oluşan, halen 179 üye- ye sahip ve Birleşmiş Milletlere paralel olarak çalışan 1889'da kurulmuş bir kuruluştur.

Genel Merkezi Cenevre'dedir.

PAB, temsili kuruluşları güçlendirme, barış ve toplumla- rarası iş birliğini tesis ve parlamentolar ile parlamenterler arasındaki temasları arttırmak amacıyla çalışmaktadır. Bu çerçevede, tüm ülkelerin parlamentoları ve parla- menterleri arasında yapılacak görüşmelerle tecrübe

alışverişi desteklenmektedir. Uluslararası gündemde yer alan güncel siyasi ve ekonomik meseleler incelenmekte, esas itibarıyla bu konularda çalışmalar yapılmaktadır. Çalışma alanları; barış ve silahsızlanma, insan hakları, parlamenterlerin insan haklarının korunması, kadınlara ve çocuklara karşı uygulanan şiddet, sosyal ve ekonomik gelişmeler, çevre ve sürdürülebilir kalkınma, eğitim, siya- si ve hukuki meseleler, kadın hakları, Akdeniz'de güvenlik ve iş birliği, parlamenter kuruluşların desteklenmesi ve geliştirilmesi, Kuzey-Güney diyalogunun geliştirilmesidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, PAB'da 9 Milletvekili (8+ 1 genç parlamenter) ile temsil edilmektedir. TBMM 27. Yasama Döneminde PAB Türk Grubunun Başkanlığını İstanbul Milletvekili Ravza KAVAKCI KAN yürütmektedir.

PAB toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentolar hedeflemektedir.²⁰

Tüm kuruluşlarında ve dahili birimlerinde kadın ve erkek sayısının eşit olması hedefini destekler ve bu hedefe ulaşır.

- Ulusal parlamentonun bağlamına uygun bir top- lumsal cinsiyet eşitliği politikası geliştirir.
- Bütün çalışmalarında toplumsal cinsiyeti anaakım- laştırır.
- Kadın haklarına saygı duyan, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen, kadın erkek tüm milletvekillerinin ihtiyaçlarına yanıt veren (iş ve aile sorumluluklarını den- gelemelerine yardımcı olan) kurum içi bir kültür geliştirir.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan erkek üyeleri- nin katkısını takdir eder ve bu katkılarla gelişir.
- Siyasi partileri toplumsal cinsiyet eşitliğini destekle- meleri ve bu hedefe ulaşılmasında proaktif bir rol oyna- maları için teşvik eder.
- Meclis personelinin toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyecek kaynaklara ve kapasiteye sahip olmasını sağlar, kadınların üst mevkilere getirilmesini ve bu mev- kilerde tutulmasını teşvik eder, parlamentonun idari çalışmalarında toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırır.

¹⁹ <https://www.tbmm.gov.tr/pab-anasayfa>

²⁰ Bknz. Parlamentoların Toplumsal Cinsiyete Duyarlılığını Değerlendirmek ISBN: 978-92-9142-663-8
Tasarım ve düzen: ACW, Londra, Birleşik Krallık Basım: ICA, Fransa

2012 yılında, Türkiye'nin de yer aldığı PAB üyeleri Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar için Eylem Planı'nı kabul etmişlerdir. Plan yedi temel eylem alanı sunmaktadır:

Eylem alanı 1: Parlamentodaki kadın sayısının artırılması ve katılımında eşitlik sağlanması

Eylem alanı 2: Toplumsal cinsiyet eşitliği mevzuatının ve politikalarının güçlendirilmesi

Eylem alanı 3: Tüm meclis çalışmalarında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması

Eylem alanı 4: Toplumsal cinsiyete duyarlı bir altyapı ve meclis kültürü oluşturulması veya bunların iyileştirilmesi

Eylem alanı 5: Kadın-erkek tüm milletvekillerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin sorumluluğu paylaşmasının sağlanması

Eylem alanı 6: Siyasi partilerin toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeye teşvik edilmesi

Eylem alanı 7: Meclis personeli arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyete duyarlılığın artırılması

Eylem Planı, parlamentolara kendi içlerine bakmaları, faaliyet ve işleyiş biçimlerini eleştirel bir şekilde incelemeleri, ölçmeleri, değerlendirmeleri, reform yapmaları ve bu konuda ilerleme kaydetmeleri için sunulan açık bir davettir.

Plan, toplumsal cinsiyete duyarlı bir reform başlatmaları ve uygulamaları amacıyla kendi bağlarına uygun bir süreç tasarlama konusunda parlamentoları teşvik etmektedir.

Biliyoruz ki; Türkiye'de kadınların siyasete katılımı açısından karşılıklarına çıkan yapısal engellerin başında, siyasi partilerin merkezîyetçi yapılarının toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını uygulamaya değer vermeyen erkek egemen kurumsal kültürleri yer alıyor.

Siyasal partiler, seçmen desteğini ve kamuoyu baskısını yanlarına almayı önemli gördükleri zaman ve ölçüde TCE politikalarını desteklemektedirler. Siyasi partilerin cinsiyet eşitliği sağlamayı temel bir parti politikası haline getirmiş olup olmadığı önemlidir.

Cinsiyet Eşitliği İçin Yerinden Yönetim Modeli ile ilgili her türlü öneri kadınların eşit temsilini sağlamak üzere yazıldı.

Türkiye'de kadınların karar alma süreçlerine katılımının ve siyasette eşit temsilinin sağlanması konusunda çalışan son derece güçlü ve etkili bir kadın hareketi mevcuttur.

Siyasi partilerin bu kadın kuruluşları ile iş birliği yaparak kadınların katılımı konusunda bir yol haritası çıkarıp uygulaması önemlidir.

Türkiye sağladığı anayasal güvenceye, imzaladığı sözleşmelere, taahhüt ettiği her türlü belgeye uygun hareket ederek kadınların kararlara katılımını, siyasette eşit temsil edilmesini hızla sağlamalıdır.

G. Eğitim Hakkını Kullanamayan Kadınlar ve Kız Çocuklarının Okuryazar Olması İçin Programlar Geliştirilmelidir

Cinsiyet Eşitliği İçin Yerinden Yönetim Modeli önerilse de on yıllardır yaşanan yanlış politikalar nedeniyle büyümüş sorunların çözümü için merkezi yönetimlerin etkili ve hızlı planlamalar yapması beklenmektedir.

Türkiye’de 6 yaş üzeri nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 1.862.532’dir ve bunların %14,5’i erkek iken % 86’sı kadındır.

Okuma yazma bilmeyen kadınların **%21’i Güneydoğu Anadolu** Bölgesinde yaşarken **%5’i Kuzeydoğu Anadolu** ve **%9,3’ü ise Ortadoğu Anadolu** bölgelerinde yaşamaktadır.²¹

3579 - İlköğretim ve Eğitim Kanunu
Madde 2: İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasızdır.²²

Devlet tüm yurttaşların ilköğrenime devamını sağlamakla yükümlü olmasına rağmen bu yükümlülüğünü

yerine getirmemiştir. İlköğretim ve Eğitim Kanununun “İlköğretimin mecburi ve Devlet okullarında ücretsiz” olduğunu belirten maddesine rağmen 1980 öncesi dönemlerde kız çocuklarının ilköğretime dahil olmasını sağlamak üzere yürütülen Devam Takip İşlemleri olarak tanımlanan yöntem 1980 sonrasında uygulanmadı.

Geleneksel normlara göre eğitimden yararlanmaları gereksiz görülen kız çocukları eğitim dışı kaldı.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerindeki okumaz yazmaz kadınlar aynı zamanda Türkçe bilmeyen kadınlardır. Analarından öğrendikleri diller ile konuşurlar.

Hal böyle olunca okumaz yazmaz olan ve aynı zamanda Türkçe bilmeyen bu kadınların dünyası aile çevresi ile sınırlı kalmaktadır. Bu kadınlar, kadının insan hakları konusunda, sahip oldukları hak ve fırsatlar konusunda tamamen bilgisiz kalmaktadır.

Kadın kuruluşları bu kadınlara konuştukları dil ile ulaşmaya, sahip oldukları hak ve fırsatları anlatmaya çalışsa da bu çaba yetersiz kalmaktadır.

Bu büyük eşitsizliğe rağmen bu kadınlar diğer vatandaşlar ile birlikte TCK’nın 4. Maddesi kapsamında görülmektedir.

Madde 4: (1) Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz.²³

Bu önemli eşitsizliğin önüne geçmek için;

Kız çocuklarının okullaşmasını sağlamak üzere Devam Takip İşlemleri yapılmalı,

Eğitim hakkından mahrum kalan kadınların okur yazar olması için yaygın eğitim başlatılmalı,

Söz konusu eşitsizliğin giderileceği zamana kadar her kadının yasal haklarını öğrenmesi için çok dilli çalışmalar yapılmalıdır.

²¹ TÜİK (2021) Ulusal Eğitim İstatistikleri Veritabanı, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>

²² <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.222.pdf>

²³ <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237>

H. Kadınların Adalete Erişimi Sağlanmalıdır

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet araştırmasının resmi verilerine göre 15-59 yaş grubundaki kadınların yakın ilişkide oldukları erkeklerden maruz kaldıkları fiziksel şiddet yaygınlığı %36, cinsel şiddet yaygınlığı %12 ve duygusal şiddet yaygınlığı %44’dür. Şiddet yaygınlığı bölgelere göre incelendiğinde yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaklaşık %39 iken Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde %32’dir. Bu bölgelerde cinsel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde %19 ve Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde %11’dir. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre maruz kaldıkları şiddet ile baş etmek için resmi kurum/kuruluşlara başvuran kadınların oranı ise sadece %11’dir. Fiziksel ve/veya cinsel şiddet sonucu resmi kurum ve kuruluşlara başvurma oranı Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde %6, Ortadoğu Anadolu bölgesinde %4 ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde %3’tür.²⁴

Diğer yandan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı resmi verilerine göre 2021 yılında ŞÖNİM’lerden yararlanan kadınların sayısı 255.515’dir.²⁵

2021 yılı Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre 6284 sayılı Kanunla koruma kararı toplam talep sayısı 134.501’dir.²⁶

Türkiye nüfusu 2022 yılında 84.680.273 olup 41.915.985 erkek ve 41.698.377 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise nüfusun %50,1’ini erkekler, %49,9’unu ise kadınlar oluşturmaktadır.²⁷

Resmi veriler kadınların %36’sının yani yaklaşık 15 milyon kadının şiddet yaşadığını göstermektedir.

Şiddet yaşayan 15 milyon kadının 134.501’i adalete başvurmuştur. Adalete erişim oranı %0,9’dur. (Binde dokuz)

Adalete başvurmayı beceren kadınlar için bu süreçte yeni zorluklar başlamaktadır. KAMER kadınların adalete erişim durumunu ve dava süreçlerinde kadınların yaşadıkları zorlukları tespit etmek için Suçlu Kim? adlı projeler yürüttü.²⁸ Bu çalışmanın sonuçları zaten adalete erişimi çok sınırlı olan kadınların dava süreçlerinde de çeşitli zorluklarla uğraşmak zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Tüm bu veriler göstermektedir ki, kadına yönelik şiddet büyük oranda cezasız kalmaktadır.

Duygu Hatipoğlu Aydın Ankara Barosu Dergisinde yer alan Kadınların Adalete Erişimi adlı makalesinde şöyle demektedir;

“Modern hukukun temellerinden biri olan eşitlik ilkesi uyarınca, kanun önünde herkes eşittir. Öte yandan eşitlik ilkesinin gündelik hayattaki karşılığı eşitsizlik olabilir. Bir eşitsizlik biçimi olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği, adalete erişim süreçlerinde önemli tartışma başlıklarından dandır.

Mary Jane Mossman toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gündelik hayattaki görünümünü, ceza hukuku dersinde tecavüz suçunu anlatan bir profesörün deneyimini alıntılıyarak tarifler. Buna göre, profesör, cinsel saldırıya ilişkin dersinde, öncelikle sınıftaki tüm erkek öğrencilere, cinsel saldırıdan korunmak için gündelik hayatlarında ne yaptıklarını sorar. Şaşkın bir sessizlik olur ve erkek öğrencilerden bir cevap çıkmaz. Daha sonra aynı soruyu kadın öğrencilere sorar. Birbirinden oldukça farklı yanıtlar gelir. Örneğin karanlıkta sarhoşlar olduğundan belirli bir alışveriş merkezinin otoparkına gitmemek, hava nasıl olursa

²⁴ Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014) *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

https://hips.hacettepe.edu.tr/tr/analiz_ve_rapor-102

²⁵ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022) *2021 Yılı Faaliyet Raporu*

<https://www.aile.gov.tr/sghd/arge-raporlar/>

²⁶ T.C. Adalet Bakanlığı (2021) *Adalet İstatistikleri*. Adli Sicil ve İstatistikleri Genel Müdürlüğü.

<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi>

²⁷ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552#>

²⁸ https://kamer.org.tr/menus/suclu_kim_2_tr.pdf

olsun odanın penceresini kilitlemek, arabaya binmeden önce arka koltukta biri olup olmadığını kontrol etmek, kalabalık olmadığı zamanlarda kampüse gelmemek ve hatta yanında silah taşımak. Kadınların ve erkeklerin gündelik yaşamda güvenliklerini sağlamak noktasındaki deneyim farklılıkları yalnızca bir örnektir. Ancak bu farklılığın, adalete erişim meselesinin de toplumsal cinsiyet eşitsizliği gözetilerek ele alınmasını gerektirdiği düşüncesindeyim.”²⁹

UN Women kadınların adalete erişimi konusunda aşağıdaki tespitlerde bulunmaktadır.
“Kadınların adalete etkin erişimi kadın haklarını ihlal eden suçların cezalandırılması ile mümkündür.”

Kadınların adalete erişimi:

- Kadınların eşit haklara erişiminin bir aracıdır.
- Kadınlara yönelik şiddete karşı cezasızlıkla mücadelede katkı sağlar.
- Hukukun üstünlüğünün sürdürülmesinin merkezindedir.
- Kadınların Adalete Etkin Erişimi, Türkiye'nin taraf olduğu Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) tarafından güvence altına alınmıştır.

Kadınların adalete erişimini sağlamak ve dava süreçlerinde yaşadıkları zorlukları tespit edip çözüm üretmek merkezi yönetimin sorumluluğudur. Kadınların adalete erişimi konusunda yapılmış onlarca çalışma mevcuttur.

Merkezi yönetimler kadınların adalete erişimini sağlamak için özel önlemler almalı, aile içi şiddetin cezasızlığı son bulmalıdır.

²⁹ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398470>

I. 6284 Sayılı Yasanın Uygulanması Sağlanmalı, Uygulayıcıların Sorumluluğu Tanımlanmalıdır

"6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun" toplumun kanayan yarası olan şiddet olaylarını engellemeye yönelik güçlü bir kanundur. Ancak bu güçlü kanuna rağmen yılda ortalama 350 kadın sokak ortasında, göz göre göre öldürülüyor. Üstelik öldürülen kadınların ortalama %25'inin 6284 Sayılı yasadan yararlanmak için harekete geçmiş kadınlar olduğunu görüyoruz.

18 Ağustos 2019'da 38 yaşındaki Emine Bulut, Kırıkale'de eski eşi Fedai Varan tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Cinayet tüm ayrıntılarıyla TV'lerden izlendi. Eski koca bıçaklarken Emine Bulut "ölmek istemiyorum" diye bağırarak yardım istiyordu. 10 yaşındaki

kızı da cinayete tanık oldu. Emine Bulut kurtarılamadı. Cinayetten sonra Emine Bulut'un ölümünden 4 saat önce karakola gittiği öğrenildi. Karakoldaki 4 polis memurunun imzası ile hazırlanan tutanakta Emine Bulut'un karakola geldiği ama koruma istemediği yazılıydı. İçişleri Bakanlığı soruşturma izni vermediği için olayın ayrıntıları öğrenilemedi.

Cinayete kurban giden kadınların bir kısmının 6284 sayılı yasadan yararlanmak için harekete geçtiğini ama buna rağmen yeterli koruyucu ve önleyici tedbir alınmadığı için öldürüldüklerini biliyoruz. Üstelik bu cinayetlerden sonra herhangi bir uygulayıcının sorumlu tutulduğu bir soruşturma süreci de başlatılmadı.

Yaşananlar doğru ve yerinde bir düzenleme olan 6284 sayılı kanunun, titizlikle uygulanmadığını daha kapsamlı düzenlemeler ve titiz bir uygulama gerektirdiğini göstermektedir. Aksi taktirde kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önlemek mümkün olmayacaktır.

Yasanın hakkıyla uygulanamamasının en önemli sebebi yönetenlerin önemli bir kısmında olduğu üzere, uygulamacıların da çoğunluğunun yasayı içselleştirmemesidir. Bu eksikliğin giderilmesi için yasanın içselleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı ve uygulayıcıların sorumluluğu tanımlanmalıdır.

Yasanın çeşitli ek düzenlemeler gerektirdiği görülmektedir. Hem yasanın uygulanması sırasında yaşanan zorlukların hem de ihtiyaç duyulan ek düzenlemelerin giderilmesi için ilgili bakanlıkların, kadın kuruluşları ve barolarla iş birliği yapması önemli bir ihtiyaçtır.

J. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Göstergeleri Geliştirilmelidir³⁰

Toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme ve değerlendirme ve bunların politika yapım süreçlerinde taşıdığı işlevler son derece önemlidir.

Çünkü;

Toplumsal araştırma ve politika tasarımlarında göstergeler karmaşık ya da görülmeyen bir durumu gözlenebilir, ölçülebilir, değerlendirilebilir hale getiren, verilerden oluşturulmuş araçlardır.

Her ne kadar bilimsel bilgi üretiminin kendisi değerler, algılar, politik dünya görüşü, verinin toplanma, üretim biçimlerinden etkilense de nesnel göstergenin mümkün olduğu ölçüde bu değer yargıları ve tutumlara kapalı olması, üçüncü kişilerce aynı ölçüde gözlemlenebilmesi ve belirli bir standardizasyona izin verebilmesi beklenir.

Toplumsal cinsiyet verilerine farkındalık geliştirmek, alandaki kurumsal çalışmaları geliştirmek, etkin savunuculuk yapmak ve politika geliştirmek için ihtiyaç duyulmaktadır.

Hak temelli izleme, insan haklarına yönelik hak ihlallerini ortaya koymak, bu ihlalleri önlemek ve temel olarak insan haklarını korumak ve güvenceye almak amacıyla yürütülen bir izlemedir.

Hak temelli izlemede toplumsal cinsiyet verileri, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik ve ayrımcılıkları açığa çıkarmaya odaklanır. Toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme, geleneksel olarak izlemenin daha yaygın olarak kullanıldığı nicel veriden gelen göstergeler ile sınırlı değildir. Amaç toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması olduğu için, toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme yapıları, süreçleri ve sonuçları dikkate alan daha kapsamlı bir izleme faaliyetidir.

Uluslararası sözleşmeler ve politika belgeleri arasında toplumsal cinsiyet verilerinin üretilmesi ve kullanılmasına dair temel referanslar şunlardır:

- CEDAW 9 Sayılı Tavsiye Kararı (8. Oturum, 1989)
- CEDAW 17 Sayılı Tavsiye Kararı (10. oturum, 1991)
- Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ve Eylem Planı (1995)

Avrupa Konseyi Kadınlara Yönelik Eviçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması ve Bunlarla Mücadele Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) - (2011)'in Veri Toplama ve Araştırma ile ilgili 11. Maddesi şöyle diyor:

1. *İşbu Sözleşmenin uygulanması bakımından Taraflar:*

a. *İşbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet eylemi hakkında bölümlere ayrılmış biçimde uygun istatistiki veriyi düzenli aralıklarla toplamayı;*

b. *Şiddetin temel neden ve etkilerini, şiddet eylemlerini ve mahkumiyet oranları ile işbu sözleşmenin uygulanması için alınması gereken önlemlerin etkinliğini incelemek amacıyla işbu sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet alanında yapılan araştırmaları desteklemeyi taahhüt eder.*

2. *Taraflar İşbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet biçiminin yaygınlığını ve eğilimlerini değerlendirmek üzere düzenli aralıklarla nüfusa dayalı anketler yapmaya çaba gösterir.*

3. *Taraflar uluslararası iş birliğini teşvik etmek ve uluslararası kıyaslama sağlanmasını mümkün kılmak amacıyla bu madde uyarınca toplanan bilgileri İşbu Sözleşmenin 66. Maddesinde atıfta bulunulan uzmanlar grubuna iletir.*

4. *Taraflar, bu madde uyarınca toplanan bilgilerin kamuya açık olmasını sağlar.*

Toplumsal cinsiyete dayalı veri geliştirmek, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler ile mücadele için etkili bir araç olup, Türkiye'nin imza koyduğu sözleşmeler uyarınca da zorunluluktur.

Türkiye'de toplumsal cinsiyete duyarlı veri geliştirme görevi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nündür. KSGM 2014 yılında bir araştırma yaptırdı ve sonuçlarını kamuoyu ile paylaştı.

³⁰ Bu bölüm Doç. Dr. Yelda Yücel tarafından Atölye'de yapılan sunumdan yararlanarak yazılmıştır.

2018 yılında yeni bir araştırma yaptırmış olsa da çıkan raporu ne kamuoyu ile ne de ilgili kadın kuruluşları ile paylaşmadı.

Sonraki yıllarda da herhangi bir araştırma yapılmadı.

Göstergelerin anlamını, içeriğini ve yöntemlerini tanımlayan metne II. Bölüm – F kısmında yer verildi.

Sorunları gizlemek onları yok saymak sadece sorunların artmasına sebep olmaktadır.

Merkezi yönetim toplumsal cinsiyete dayalı araştırmalar yapmalı ve sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmalıdır.

Politikalarını elde edilen verilere dayanarak geliştirmelidir.

yerel yönetimlerden beklenenler

Yerel Yönetimlerden Beklenenler

Anayasa Madde 127 - 2. Mahalli İdareler³¹
Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

1982 Anayasasında **yasa koyucu**, yerinden yönetim ilkesine uygun olmak kaydıyla **yerel yönetim** ile **merkezi yönetim** arası görev paylaşımı konusunda **yasama organını yetkili kılmıştır.**

Türkiye’de yerinden yönetim sisteminin iskeleti, en önemli parçası belediyelerdir. Belediyeler, yerel halkı ilgilendiren önemli yerel hizmetlerin ve sorumlulukların taşıyıcısıdır. Türkiye’nin imza koyduğu sözleşmelerin, çıkardığı yasa ve genelgelerin de gösterdiği gibi toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri belediyelerin sorumluluğunda olan temel meselelerden biridir. Bu nedenle imzalanan sözleşmeler sadece ulusal mekanizma ve politikaların değil; yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin de yetki ve sorumluluklarını belirlerken toplumsal cinsiyete duyarlı politika önceliğini göz önüne almıştır.

Dünya genelinde var olan cinsiyetçi rejim, eril değerlere ve hegemonyaya göre dizayn edilmiştir. Bu nedenle de kadınlar pek çok alanda, otoriter iktidarların yarattığı eşitsizliklerden mağdur olmaktadır. Toplumsal ve siyasal bu yapı nedeniyle cinsiyetler arasında oluşan eşitsizlikler, kadın ve erkeklerin gereksinimlerinin ve taleplerinin de farklılaşmasına sebep olmaktadır. Toplumsal cinsiyete duyarlı politika, cinsler arası eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlayan politikalar üretmeyi, eşitsizliklerden kaynaklanan yasal, siyasal, sosyal ve ekonomik sorunları çözmeyi amaçlayan bir bakış açısı demektir.

Bu çalışma ile Türkiye’de belediyelerin toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar üretme konusunda hukuksal ve siyasal sorumlulukları ve yetkilerini hatırlatmak ve var olan eksiklikleri ortaya koymak hedeflenmektedir.

Unutulmamalıdır ki, yerinden yönetimlerin sorunları yerinden tanımlaması ve çözmesi demokrasiye ve ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına önemli bir katkı olacaktır.

Yerel yönetimlerin koordine edeceği yerinden yönetim sistemi yereldeki tüm STK’ları, tüm halkı kapsayabilmelidir. Sadece partisine yakın kişi, grup ve STK’larla çalışan yerel yönetimler amaca ulaşmaya hizmet etmez.

İzlenmesi gereken en önemli gösterge yerel yönetimlerin kapsayıcı olup olmadığıdır.

**Çünkü yerinden yönetim;
Çoğulcu bir yönetim şekli olan demokrasi ile uyumludur.**

Halk görüş, öneri ve şikayetlerini iletmek üzere yerinden yönetim kuruluşlarıyla rahatça görüşebilmeli ve paylaşabilmelidir.

Yerinden yönetim temel kamu hizmetlerinin yetkililer ve uzmanlar tarafından, gecikme olmadan uygulanmasını sağlar.

Merkezi yönetime göre çok daha hızlı sonuç almak mümkündür.

³¹ https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=127

A. Yerel Siyasetçilerin Toplumsal Cinsiyet Farkındalığına ve Duyarlılığına Sahip Olması Sağlanmalıdır

“Çeşitli ön kabullerle beslenen geleneksel tutumlar belki de aşılması en güç engellerdendir, çünkü değişime direnirler. Etrafımızı saran geleneksel tutumları bir tür “hoş görülme hali” olarak yaşarız genellikle.

Belki de bunu en iyi, sık sık duyduğumuz bir cümle açıklar: “Bizim oralarda kadının böyle şeyler yapmasına iyi gözle bakılmaz”. “Bizim oralarda” aslında merkezden taşraya her yer olabilir. Tek fark merkezde “bize bakan gözlerin” daha uzağımızda olmasıdır. Oysa yerelde, çok daha fazla yüz yüze ilişki vardır ve bu üzerimizdeki gözlerin hem sayısını hem de gücünü artırır.

Bazı işler kadınların omuzlarına yüklenmiştir. Çocuklara bakmak, yemek yapmak, evi temizlemek, yaşlıların bakımını yapmak, ailesi için fedakârlıkta bulunmak, çamaşır yıkamak, sofrayı hazırlamak ve bunlar gibi daha nice kadınların görevleri olarak kabul edilir.

Erkekler ise para kazanır, politika yapar, başkaları hakkında kararlar alır ve bunları uygular; evi yönetir, şehri yönetir, ülkeyi yönetir. Örgütlenmek, politik bir söz söylemek erkek işi olarak algılanır. Bu durumda kadın örgütlenmesi, geleneksel kabullerin dışında, onlarla uyuşmayan bir çaba olarak çıkar karşımıza ve dirençle karşılaşır.”³²

İşlerin toplumun belirlediği cinsiyet rollerine uygun olarak dağıtılması, kadınların politika yapma süreçlerinin dışında kalmasına neden olur. Kadınların politika dışında kalmasının tek nedeni bu değildir. Politika yapmak güçlü bir azınlığın elinde tuttuğu, politika yaparak gücüne güç kattığı bir araç olarak görülür. Kadınların politik bir duruş sergilemesi toplumdaki alışlagelmiş güç dengeleri için de önemli bir tehdit sayılmaktadır.

Bütün bu yaklaşımlar kadınların güçlenmesini engeller ve koskocaman bir kadın sorunu vardır artık. Bu sorun da kadınların kucağına bırakılır.

Oysa “kadın sorunları” denen şey tüm toplumun sorunudur. İşte bu nedenle, yerinden yönetimin başarısı kadınların ve erkeklerin ortak mücadelesi ile sağlanabilir.

Hem seçimlerden önce hem de seçildikten sonra erkek ya da kadın her kamu çalışanı, toplumsal cinsiyete dair farkındalık ve duyarlılık yaşamak için kendine fırsatlar sağlamalıdır.

Resmi eğitim müfredatı ne yazık ki bu farkındalığı sağlamaktan çok uzaktır.

Yerel dinamiklerin toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık yaşamasına katkı sağlayacak pek çok kadın kuruluşu ya da gönüllü kadın ya da erkekler vardır. Onlardan destek alınabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirme iradesinin gelişmesi ve güçlenmesi için cinsiyet eşitliği konusunda farkında ve duyarlı yöneticilere ve ekiplere ihtiyaç vardır.

³² Düşüm Bilgisi Aksu Bora, Ceren İşat KA-DER

B. Yerel Yönetimler Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı'nı İmzalamalı ve Uygulamaya Başlamalıdır

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) 2006 yılında Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı'nı kabul etti.

2010 Yılında Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'nı hazırlayan Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)'e üye oldu. Böylece belediyelerin Şart'ı imzalamasının önü açıldı.

Şart'a göre, her bir belediyenin, kendi adına Şart'ı imzalaması ve uygulamaya başlaması gerekiyor. Şart küresel ölçekte 36 ülkeden 1.865 belediye tarafından imzalanmış ve Türkiye'de de toplam 1.390 belediyenin sadece 34'ü bu Şart'a imza atmıştır. Şart'ı imzalayan belediyelerin bir kısmı sadece Şart'ı imzalamakla kalmış olup sözleşme içeriğini yerine getirmekle çok da ilgilenmemişlerdir.

Şart'ın ilkeler bölümünde, yerel eşitlik açısından, **kadın-erkek eşitliği temel bir hak** olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de, merkezi siyasetin yerel siyasi kurumların güçlenmesine çok olumlu bakmadığı, uzun yıllardır mevcut siyasi rejimin bilinen bir özelliğidir. Mevcut durumda yerel siyaseti güçlendirecek norm ve politikaların uygulanması sadece seçilmiş veya atanmış yerel yöneticilerin kendi tercihlerine kalmaktadır.

Oysa Şart'ı imzalayıp kararlı bir şekilde uygulamak hem kadınların katılımını ve güçlenme süreçlerini hızlandıracak hem belediyelerin yerel sorunların çözümü konusunda inisiyatif geliştirmelerine katkı sağlayacak hem de belediyelerin küresel iş birliği içinde olmalarına olanak sağlayacaktır.

Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, üç temel bölümden oluşmaktadır.³³

Şartın ilk bölümünde yerel yaşamda eşitlik için yol gösterici **temel ilkeler**; ikinci bölümünde yerel yaşamda eşitlik ilkelerinin uygulanmasına ilişkin **taahhütler** ve bu taahhütlerin **kurumsal yönetim çerçevesi** yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise, ilk bölümde yer alan ilkelerin hayata geçirilmesine ilişkin **özel düzenleme alanları** tanımlanmıştır. Bu anlamda, şartın ilkeler ve taahhütler bütünü olmasının ötesinde, uygulamaya yönelik yol gösterici yönetsel çerçeve ve mekanizmaları da tanımlanmış olması önemlidir.

Ayrıca, Avrupa Konseyi'nin Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi 1992 yılında ilk Avrupa Kentsel Şartı'nı kabul etti. Kentli haklarının tanımlandığı uluslararası bir belge olan **Avrupa Kentsel Şartı**³⁴ Kent ve Kasaba Halklarının haklarını şöyle tanımlar:

- Güvenli, temiz ve sağlıklı bir kentsel çevrede yaşama
- Konut edinme ve çalışma hakkı
- Sağlık, eğitim ve sosyo-kültürel etkinliklerden yararlanma hakkı
- Ulaşım ve dolaşım özgürlüğü
- Yaşadığı yerleşime ilişkin kararlara katılma ve bunları denetleme hakkı
- Temel kentli haklarından cinsiyet, yaş, inanç, toplumsal, ekonomik ya da siyasal konum fiziksel ya da psikolojik engellilik durumlarına bakılmaksızın bütün insanların eşit olarak yararlanmasının sağlanması

³³ Şart ile ilgili bilgiler Ece Öztan ve Yasemin Yılmaz'ın Atölye sunuşlarından alınmıştır. Ayrıntılı bilgi II. Bölüm – A kısmında yer almaktadır.

³⁴ <http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/AVRUPA-KONSEYI/AvrupaKentselSarti-2.pdf>

Şart'ın imzalanması hem bir ülke politikası hem de siyasal partilerin seçim rekabet stratejilerinin bir parçası haline gelmelidir.

Kuşkusuz ki Şart'ı imzalamış olmak tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Şart'ı imzalamak, tüm yerel yöneticilerin, çalışanların Şart'ı öğrenmesini sağlamak ve kararlılıkla uygulamak gerekmektedir.

Bu konuda önemli siyasi rol öncelikle kadın hareketine ve hak temelli sivil örgütlere düşmektedir. Bu sivil örgütlerin siyasi talepleri ve ısrarlı çalışmaları ile ancak bir ivme oluşturmak mümkündür.

Yerel siyasi dönüşümlerle ilgili esas politika belirleyicilerin siyasal partiler olduğu unutulmamalı ve dönüşümün öncelikle siyasal parti politikalarında olması gereği her zaman göz önünde tutulmalıdır.

C. Eşitlik Birimleri Kurulmalıdır

Eşitlik Birimleri farklı nedenlerle ayrımcılık yaşayan, dezavantajlı grupların hizmetlerden ve kaynaklardan eşit şekilde yararlanmasının sağlanmasını amaçlayan kurumsal birimlerdir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yerel yönetimlerin yürüttüğü hizmetlerin kapsayıcılığını sağlamak, sosyal dışlanma ve ayrımcılığı önlemek ve cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmek amacıyla kurulurlar.

Türkiye’de yerel düzeyde Eşitlik Birimleri’nin kurulmasını zorunlu kılan bir mevzuat, yasal bağlayıcılığı olan herhangi bir mekanizma ya da konuyla ilgili olarak geliştirilmiş bütüncül ve somut bir kamu politikası bulunmamaktadır.

Kadın hareketi Eşitlik Birimleri ile ilgili mevzuatın, kamu politikasının oluşması için ısrarla talepte bulunmaktadır.

Eşitlik Birimlerinin kurulmasını zorunlu kılan bir mevzuat olmamasına rağmen, çeşitli belediyelerin kendi girişimleri ile Eşitlik Birimleri kurmuş ve tüm olumsuzluklara rağmen gözle görünür bir fark yaratmış olduğunu görüyoruz.

Bu konudaki ayrıntılı bilgi II. Bölüm – C kısmında yer almaktadır.

Türkiye’de yerel düzeyde kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına dair kurumsal yapıların geliştirilmesinde ilk önemli adımlar BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) tarafından geliştirilen “Kadın Dostu Kentler Projesi” (2006-2010) ile gerçekleşmiştir.³⁵ Projenin ilk aşamasından sonra, proje çıktılarının diğer illerde de uygulanması amacıyla İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 2010/10 sayılı genelgede³⁶

Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEPP) ele alınmıştır. Yerel yönetimlerde TCE’ni gerçekleştirmek için ana-akımlaştırmanın kurumsal yapısı olarak **eşitlik birimleri** kurulması önerilmiştir.³⁷

Eşitlik Birimleri genel itibariyle, belediyelerin kente dair Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamındaki çalışmalarını izlemek, stratejik plan hazırlama sürecine katkıda bulunmak, belediye ile yerel kadın örgütleri arasındaki iş birliğini koordine etmek ve kentteki kadınların ihtiyaçlarına yönelik hizmet modelleri geliştirmek amacıyla çalışırlar.

Eşitlik Birimleri için yerel yönetim bünyesinde iyi planlanmış ve tanımlanmış hem dikey hem de yatay örgütlenme modeli, belediyenin diğer hizmetlerinin de toplumsal cinsiyet bakış açısından değerlendirilmesini sağlayacak, deneyim ve bilgi paylaşımı olanakları yaratacaktır. Ayrıca belediye içinde bir koordinasyon eksikliği olması da önlenmiş olacaktır.

Eşitlik birimlerinin temel görevlerini şöyle özetleyebiliriz:

- TCE bakış açısını belediyenin bütün hizmet ve politikaları ile ilişkilendirmek,
- Stratejik Plan ve Yerel Eşitlik Eylem Planının hazırlanması ve izlenmesinde yer almak,
- Eşitsizlik, cinsiyetçi kalıpyargılar ve ayrımcılıkla mücadele etmek,
- Cinsiyet eşitsizliklerini görmek ve yakından izleyebilmek için cinsiyete dayalı veri derlenmesini ve yayınlanmasını sağlamak,
- Yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik eğitim ve etkinlikler düzenlemek,
- Kadına yönelik şiddet ile mücadele, cinsel yolum ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılıkla mücadele alanında çalışmalar düzenlemek,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının yansıtıldığı kültürel, sanatsal, eğitsel ve sosyal faaliyet ve

³⁵ İlk aşama kapsamındaki kentler: İzmir, Nevşehir, Kars, Şanlıurfa, Trabzon, Van.

İkinci aşama kapsamındaki kentler: Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun.

<http://www.kadindostukentler.org/kdk-kadin-dostu-kent.php>.

³⁶ İçişleri Bakanlığı 2010/10 Sayılı Genelge:

<http://www.kadindostukentler.com/content/docs/genelge-2010-10-kadinlarin-ve-kiz-cocuklarinin-insan-haklari.pdf>.

³⁷ Bu bölüm, Atölye çalışmasında Prof. Dr. Berrin Koyuncu-Lorasdağ’ın yürüttüğü 218K355 nolu “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” başlıklı TÜBİTAK 1003 projesinin bazı verilerinden hazırladığı “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Kurumsal Değerlendirmesi” başlıklı çalışmadan yararlanılarak yazılmıştır.

etkinlikler düzenlemek ve bu tarz etkinlikleri desteklemek,

■ Çeşitli ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birlikleri kurmak, bu iş birliklerini geliştirmeye yönelik projeler gerçekleştirmek,

■ Belediyenin diğer birimlerine ve personeline yönelik "Toplumsal Cinsiyet" temalı hizmet içi eğitimler düzenlemek,

■ Kadının insan hakları, kadın sağlığı gibi kadınları güçlendirici eğitimler ve seminerler düzenlemek,

■ Belediye Meclisleri bünyesinde kurulan Kadın-Erkek Eşitliği İhtisas Komisyonu ve Kent Konseyi Kadın Meclisi ile ortak çalışmalar yapmak.

Belediyelerin aşağıdaki hususları dikkate alarak Eşitlik Birimi kurmaları acil ve önemli bir ihtiyaçtır.

Eşitlik Birimleri kendi başına birer kurumsal yapı olmalıdır.

Eşitlik Birimleri'nin yönetmelik, yönerge gibi yapılacak işleri ve faaliyetleri düzenleyen belgeleri olmalıdır.

Eşitlik Birimlerinin ayrı bir bütçesi olmalıdır.

Eşitlik Birimi çalışanlarının toplumsal cinsiyet eşitliğini en iyi düzeyde yansıtacak stratejileri belirleyecek donanımlı kişiler olması gerekmektedir.

Eşitlik Birimi çalışanlarının iş tanımı net olmalı, çeşitli müdürlüklerin yedek elemanı gibi çalıştırılmaları önlenmelidir.

Eşitlik Birimleri sadece bir sosyal yardım hizmetine indirgenmemelidir.

Kapsayıcı olmalı ve STK'ların izleme ve değerlendirmesine açık olmalıdır.

D. Kent Konseyleri ve Kadın Meclisleri Kurulmalıdır³⁸

Kent konseyleri, sürdürülebilir kalkınma, hemşehrilik hukuku, kentli hakları ve yönetim kavramları etrafında kurumsallaşmıştır. Basitçe **kentlerin ortak akılla yönetilebilmesi adına o kentnin bileşenlerinden ve paydaşlarından oluşan katılımcı bir danışma kurumudur**.

Kadın meclisleri kent konseylerinin alt meclislerinden birisi olarak, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde kentteki toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere oluşturulur. Diğer bir deyişle, kadın meclisleri, genelde kent konseylerinin temel rolü olarak katılımcı ve sürdürülebilir bir yerel demokrasi pratiğine, özeldede kadın eşitliği ve sürdürülebilir kent yönetiminde kadın katılımına katkı sağlayan bir sorumlulukla donatılır.

1997 yılında *BM Yerel Gündem 21 Programı* uygulanmaya ve bu Programın bir ayağı olarak **Kent Konseyleri** kurulmaya başlandı. Kent Konseyleri yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın, katılımcılığın ve yerel demokrasinin gerekli bir kurumsal mekanizması olarak tanımlandı.

Kent Konseyleri 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. Maddesinde yapılan bir düzenleme ile hukuk sistemimize dâhil oldu ve 2006 yılında kurulması zorunlu hale getirildi. Ancak Türkiye'de uluslararası sözleşmelerin imzalanması, içeriğinin uygulanması anlamına gelmemektedir. Söz konusu norm ve politikaların uygulanabilmesi için bu konuda ciddi bir siyasi bilincin oluşturulması, gerekli hukuki düzenlemelerin yapılarak teşvik edici ve zorlayıcı tedbirlerin öngörülmesi gerekmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliği gerçekleştirmede stratejik katkısı olacak mekanizmalardan bir de Kent Konseyleri ve Kent Konseyleri bünyesinde çalışacak *Kadın Meclisleri*dir.

Kent Konseyleri, kentte yaşayanların kente katılımını öne çıkarırken Yerel Gündem 21 hedefleri doğrultusunda yerel yönetimler, kadınların yerel düzeyde karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine etkin olarak katılımını sağlayacak programlar geliştirmek ve uygulamakla görevli kılınmıştır. Bu bağlamda da **kent konseyleri bünyesinde kadın meclisleri** oluşturulmuştur.

Kadın Meclisleri, gönüllülük, şeffaflık, tarafsızlık, yönetim, sosyal sorumluluk gibi ilkeler çerçevesinde sivil toplum örgütleri, üniversitelerin kadın araştırma merkezleri, meslek odalarının ve sendikaların kadın temsilcilerinden oluşan sivil bir yapıdır.

Kent konseyleri kadın meclislerinin bağımsız bütçelerinin olmaması nedeniyle yerelde güçlü siyasal parti desteğine gerek olmadan çalışabilme olanağı yoktur. Bu durum kent konseyleri kadın meclislerinin sivil, katılımcı ve etkin bir mekanizma olarak çalışmasını engellemektedir. Kadın meclislerinin işleyişi yerelde güçlü siyasi ve ekonomik aktörlerce belirlenirken kent konseyinden bağımsız hareket edememesine yol açmaktadır. İdeal olarak "siyasal partiler üstü" bir yapı olmaları beklentisine rağmen, belediyenin bağlı olduğu siyasi çevrelerin tahakkümü farklı görüşteki kadınların katılımını caydırmaktadır. Bu nedenle hali hazırda etkin çalışan kent konseyi kadın meclisi çok az sayıdadır.

Kadın meclislerine başarılı bir örnek Bursa Nilüfer Belediyesi'dir.³⁹

Belediyeler;

- Kent Konseyi ve Kent Konseyi bünyesinde çalışacak Kadın Meclisleri kurulmasını sağlamalıdır.
- Kent Konseyleri ve Kadın Meclisleri siyasi partiler üstü bir yapı olmalıdır.
- Yerel yönetimler kapsayıcı bir yöntemle ve bağlı oldukları siyasi partilerden bağımsız olarak Kent Konseylerinin ve Kadın Meclislerinin kurulmasını desteklemelidir.
- Kent Konseylerinin ve Kadın Meclislerinin yeterli yetki ve kaynağa sahip olması sağlanmalıdır.

³⁸ Kent Konseyleri ile ilgili ayrıntılı bilgi II. Bölüm – C kısmında yer almaktadır.

³⁹ Bu veri, Prof. Berrin Koyuncu-Lorasdağı tarafından yürütülen 218K355 nolu "Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye'de Kent-Bölgeler" başlıklı TÜBİTAK Projesi çerçevesinde yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

■ 2006 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre kent konseyleri tarafından oluşturulan görüşler, belediye meclisinin ilk toplantısında değerlendirilmek ve ardından kent konseyine bildirilmek⁴⁰ zorundadır.

■ Kent Konseylerinin güçlendirilmesi ve yerel demokratik yönetim mekanizmaları olarak işlev görmelerine yönelik eğitim ve kapasite geliştirme desteği sağlanmalıdır. "Kent Konseyleri Kılavuzu"⁴¹ eğitim ve kapasite geliştirme konusunda önemli bir kaynaktır.

Bu politikaların siyasi olarak sahiplenicileri, başta kadın hareketi olmak üzere, siyasi partiler ve hak temelli demokrasi örgütleri olmalıdır.

Bu koşulların sağlanması için acilen detaylı eylem planları ve lobi çalışmaları yapmak gereklidir.

⁴⁰ https://uclg-mewa.org/uploads/file/cd17de500da24d4188d522147a1a1ad5/Surdurulebilir_Kalkinma_Hedefleri_Turkiye_Haritalandirmasi_Pilot_Projesi.pdf

⁴¹ <http://efelerkentkonseyi.org/wp-content/uploads/2019/11/kent-konseyleri-kilavuzu.pdf>

E. Yerel Eşitlik Stratejik Planları (YESP) ve Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEEP) Yapılmalı, Sahiplenilmeli ve Uygulanmalıdır

Yerel Eşitlik Stratejik Planı ve bu plan üzerinden oluşturulan ve uygulamaya yönelik adımları tarif eden Yerel Eşitlik Eylem Planları, kadınların günlük yaşamlarını etkileyen, kentsel hizmetlere erişimlerini kolaylaştıran ve yerel mekanizmalara kadınların katılımını artıran ilkeleri içerir.

YESP'leri ve YEEP'leri gerçekçi, uygulanabilir ve sonuç odaklı kılan en önemli özellik bu eylem planlarının "**katılımcı**" bir anlayış ile hazırlanıyor olmasıdır.⁴²

YEEP'ler YESP'dan önce hazırlanmalı ve her bir birim kendi hizmet konusunda ve iş birliği içinde yürüteceği hizmetlerde hangi sorun ve taleplerin tespit edildiğini bilerek YESP çalışmalarına odaklanabilir. Böylelikle YEEP'ler ve YESP yan yana paralel çalışmalar olarak yürütülebilir.

YEEP'leri yerel eşitlik **stratejik planlama (YESP) sürecinin bir aşaması** gibi savunulup önerilmelidir.

Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEEP) toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana-akımlaştırılması araçlarının en önemlisidir. YEEP, cinsiyet eşitliği için önemli stratejik sorunların ve çözümlerin kurumsal hedefler haline getirilip onların nasıl uygulanacağını tanımlayan plan belgesidir. Planların, yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında sorumluluk taşıyan il/ilçedeki kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, üni-

versitelerin kadın araştırma merkezleri, kent konseyi kadın meclisleri gibi çeşitli paydaşların katılımlarıyla katılımcı bir süreçle hazırlanması çok önemlidir.⁴³

Yerel Eşitlik Eylem Planı kavramı ilk kez **Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'**nin (CEMR), 2006 yılında ilan ettiği, *Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı'*nda dile getirilmiştir.

Şart'a göre TCE'nin sağlanması için yerel yönetimlerin tüm faaliyetlerine toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi ve bunun için de yerel yönetimler eşitlik eylem planları (YEEP) hazırlanması gereklidir. Ayrıca bunun etkin ve sürdürülebilir olabilmesi için gerekli insan kaynağı ve bütçe de ayrılmalıdır.

Türkiye'de yerel eşitlik eylem planları 2000'lerin başlarından itibaren ilk olarak BM *Kadın Dostu Kentler Programı* kapsamında hazırlandı. KA-DER Ankara şubesinin sekreteryalığında başlayan ve 2000'li yıllarda *Kadın Koalisyonu'nun* katılımıyla da güçlenen, 2003 yılında "*Yarın İçin Bugünden*" kampanyası ile devam eden, çeşitli illerde, ilçelerde yürütülen yerel siyaset çalışmalarının eşitlik eylem planlarına giden yolu döşemede rolü büyük olmuştur. Ülkenin çeşitli yerlerinde kadın örgütleriyle yürütülen kampanyanın hedefleri arasında; "*yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyete duyarlılığını arttırmak, cinsiyet eşitlikçi yerel yönetim politikaları geliştirmeye yönelik perspektif oluşturmak, yerel yönetimler ile yerel kadın örgütleri arasında iş birliği imkânlarını arttırmak*" da vardı.⁴⁴ Bu hedefler doğrultusunda yapılan çalışmalar daha sonra belediyelerde hazırlanacak eşitlik eylem planlarına zemin oluşturmuştur. Devam eden süreçte yine yerelde aktif olan kadın örgütlerinin savunuculuk faaliyetleri sonucu ve *Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı'nı* imzalayan belediyelerin bunu taahhüt etmeleri ile de bir ivme kazanan süreçte yerel eşitlik eylem planlarının (YEEP) yapılmaya başlandığını görüyoruz.

⁴² <http://www.kadindostukentler.com/proje-yeep.php>

⁴³ YEEP'nin nasıl hazırlanabileceğine dair yol gösterici bilgiler için bkn: www.kadindostukentler.com , Proje Raporu, s:5

⁴⁴ Bu kampanya çalışmalarını izleyen süreçte yapılan yayınlar için bkn: *Düğüm Bilgisi* (Aksu Bora, Ceren İştat)

<http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2018/01/dugumbilgisi.pdf>,

Belediye Kadınlara da Hizmet Eder/ Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl?(Ayten Alkan)

<http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2019/06/belediyekadınlarada.pdf>,

Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak (L.Yıldız Tokman, Sema Kendirci),

<http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2018/08/yerelyonetimlereiliskin.pdf>

Yapılacak planlama çalışmalarının sonunda, tüm paydaşların ortak emeği ve katkısı ile o ildeki kadınların yerel karar alma mekanizmalarına katılımı, kent hizmetleri, kadına yönelik şiddet, ekonomik güçlendirme ve iş hayatı, eğitim hizmetleri ve sağlık

hizmetleri alanlarında kurumların yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklar Yerel Eşitlik Stratejik Planları ve Yerel Eşitlik Eylem Planları çerçevesinde kurumsal taahhütlere dönüşür.⁴⁵

Yerel Eşitlik Eylem Planları toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması araçlarının en önemlisidir.

YEPP'ler katılımcı bir yöntem ile hazırlanmalı ve izlenmelidir.

Belediyeler YEPP'lerin önemini anlamalı, YEPP'leri sahiplenmeli ve uygulanmasını sağlamalıdır.

YEPP'lerin hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi sürecinde belediyelerin en yakın paydaşı kadın kuruluşları olacaktır.

⁴⁵<http://www.kadindostukentler.com/proje-yeep.php>

F. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB)⁴⁶

Toplumsal cinsiyet, herhangi bir toplumda kadınlardan ve erkeklerden nelerin beklenildiğini, onlara nelerin müsaade edildiğini ve onlara ne kadar değer verildiğini belirler.

Pek çok toplumda, kadınlar ile erkekler arasında üstlenilen sorumluluklar ve görevler, toplumsal kaynaklara erişim ve bu kaynakların kontrolü gibi konularda eşitsizlikler mevcuttur.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, bireylerin sahip oldukları hakların, üstlendikleri sorumlulukların ve yarandıkları olanakların, kadın ya da erkek olmalarına bağlı olmayacağı anlamına gelir. Bu yaklaşım, bütün politikaların toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesini sağlayan Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Politikalara Dâhil Edilmesi olarak adlandırılan, geniş bir stratejinin parçasıdır.

TCDB, kadınlar ve erkekler için ayrı bütçeler hazırlanması anlamına gelmez. Ayrıca, sadece kadınlara yönelik programların harcamalarının artması anlamına da gelmez. TCDB'nin amacı, kamu harcamalarını artırmak değil; öncelikleri yeniden düzenlemektir. TCDB, tüm kamu kurumlarının politikalarına, planlarına, programlarına ve bütçelerine toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık kazandırılmasını sağlar.⁴⁷

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme'nin **yapım süreci** bütçe ve politikaların **toplumsal cinsiyet perspektifinden analiziyle başlar**.

TCDB yaklaşımının nihai amacı toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması olduğu için, **genel cinsiyet eşitliği hedefleri**yle ilişkilendirilmesi gerekli ve önemlidir.

Gerek merkezi gerekse yerel yönetim düzeyindeki TCDB farkındalığı yaratma çalışmalarına temel destek BM'in programları ile sağlanmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM) *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)*⁴⁸ programı ile 2030 yılına kadar öncelikle gelişmekte olan ülke ve bölgelerdeki yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için bir dizi alanda yol haritası belirlenmiştir. Bu yol haritasının BM'ye üye ülke hükümetlerince onaylandığını ve hedeflere ulaşılması için taahhütte bulunduğunu belirtelim. Bu programın daha önceki *Binyıl Amaçları*'ndan⁴⁹ farkı alt hedeflere ilişkin göstergelerin tanımlanmasıdır. Politika uygulamasının performansının değerlendirilmesi derlenmesi gereken ilgili verilere dayanılarak yapılacak, böylelikle söylemin icraata yansması izlenebilecektir.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme'nin uygulanabilmesi için her biri ayrı ayrı vazgeçilmez öneme sahip olan bazı önkoşulların bir arada varlığı gereklidir:

- TCDB için siyasi kararlılık
- Bürokrasinin üst düzey taahhüdü
- Cinsiyet eşitliği politikasının içselleştirilmesi
- Verilerin cinsiyetlere göre ayrıştırılması
- Sivil toplumun katılımı ve katkısı gibi

Türkiye'de merkezi yönetim yukarıda sıralı önkoşulların sağlanması konusunda gerekli niyet ve iradeyi göstermekten uzaktır. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından sık sık bahseden merkezi yönetim, uygulamada herhangi bir gelişme sağlanması için çaba harcamamıştır.

Merkezi yönetime rağmen, 2006'dan itibaren yerel düzeyde sivil toplum kuruluşları ve belediyelerin TCDB konusunda farkındalık yaratma ve eğitim etkinliklerinin başladığını görüyoruz.

Uluslararası kuruluşlar ve/veya STK'ların öncü olduğu projeler çerçevesinde Türkiye'deki TCDB girişimlerine ev sahipliği yapan kentler arasında; Adıyaman,

⁴⁶ Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ile ilgili geniş bilgi II. Bölüm – E kısmında yer almaktadır.

⁴⁷ <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Turkey/unw-grb-initialbrochure-tr.pdf>

⁴⁸ <http://www.surdurulebilir.kalkinma.gov.tr/>

⁴⁹ <https://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml>

Antalya, Aydın, Bursa, Çanakkale, Edirne, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep, İzmir, Kahramanmaraş, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kocaeli, Malatya, Mardin, Nevşehir, Ordu, Samsun, Şanlıurfa ve Trabzon yer almaktadır. Bununla beraber, İstanbul Beylikdüzü ve Eskişehir Odunpazarı ilçe belediyelerinde olduğu gibi, uluslararası ya da ulusal bir proje süreciyle bağlantılı olmaksızın, belediyenin yönetim ve bütçe süreçlerine TCDB'yi entegre etmeyi seçen özgün örneklerin belirlemeye başlaması umut vericidir.

Ancak TCDB merkezde ve yerelde bütüncül bir yaklaşım ile uygulanmalıdır. **TCDB'nin kurumsallaştırılması**, TCDB yaklaşımının planlama ve bütçe süreçlerine kalıcı biçimde entegre edilmesini ifade eder.

TCDB yapımı tek seferlik bir uygulama değildir, bu nedenle bütçe döngüsüne toplumsal cinsiyet perspektifinin entegre edilmesi, bu perspektifle sonuçların izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekli ve önemlidir. Bu da ancak şeffaf ve katılımcı bir bütçe süreciyle gerçekleştirilebilir.

Toplumsal cinsiyet eşitlikçi bir perspektife sahip katılımcı bir yaklaşımla gerçekleştirilen izleme ve değerlendirme sonuçlarına göre yeniden gerekli politika değişiklikleri gerçekleştirilir ve bütçeler de buna uygun olarak yapılandırılır.

Ana-akımlaştırma yaklaşımı olarak etkili ve sürdürülebilir bir TCDB'nin ideal olarak kamu yönetiminin her düzeyinde ve kamu dışı aktörlerin/sivil toplumun da katılımıyla hayata geçirilmesi beklenir.

Bununla birlikte, yerele özgü koşulları da dikkate alan ve katılımcı yaklaşımlara olanak sağlayan politika uygulaması ve hizmet sunumu bağlamında, yerel yönetimler TCDB yaklaşımının farklı araçlarla uygulanması da özel olarak önemlidir.

Makro düzeyde, **TCDB'nin yerel yönetimler açısından sağladığı yararları** altı temel başlık altında sınıflandırmak mümkündür:

- *Nitelikli ve demokratik yönetime katkı yapar*
- *Hesap verebilirlik ve şeffaflık sağlar*
- *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının güçlenmesine hizmet eder*
- *Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşımları geliştirir*
- *Ekonomik verimliliği artırır*
- *Yoksulluğun azaltılması ve refahın desteklenmesine katkı sunar*

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme,

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadın haklarının gelişimi için önemli katkılar sağlar.

Aynı zamanda hükümet politikalarının ve yerel yönetimlerin etkinliğinin, verimliliğinin, hesap verebilirliğinin ve şeffaflığının artmasının imkânlarını oluşturur.

G. Kadınların Kamusal Yaşama Katılımını, Güçlenmesini Sağlayacak Hizmet Kurumları Açılmalıdır

Belediyeler tarafından yürütülen kadınlara yönelik hizmetlerin sadece kadınların gündelik yaşamını kolaylaştırıcı olması yetmez; aslında kadın yoksulluğunun önlenmesi, ucuz kreş sağlamak gibi, daha çok stratejik gereksinimlerinin karşılanması yoluyla kadınların güçlendirilmesi çok önemlidir. Bu nedenle belediyelerce yürütülen her tür **kamu hizmetinin TCE duyarlılığının sağlanması** kritik öneme sahiptir.

Kadınların iş yükünü azaltacak, onların ev dışındaki yaşama katılımını kolaylaştıracak ve aynı zamanda kadınların yerel siyasete katılımını güçlendirecek öncelikli hizmet kurumlarının başında Kadın Danışma Merkezleri, Kadın Sığınma Evleri, Kreşler ve kadınların çalışma hayatına başlamasını sağlayacak istihdam alanları yer alır.

Kadın Danışma Merkezleri: Kadınlara yönelik eğitim, istihdam, danışmanlık ve yönlendirme yapılan danışma merkezlerinin olması gerekmektedir. 2020 verilerine göre Türkiye'deki tüm belediyeler içinde kadın danışma merkezi sayısı 54'tür.⁵⁰ Bu merkezlerde kadına yönelik şiddetle mücadele, kadınların güçlenmesi, yerel eşitlik çalışmaları birlikte yürütülür.

Kadın Sığınma Evleri: Erkek şiddetine uğrayan kadınların başvurabileceği birimler ve sığınma evleri

olması gerekmektedir. 2020 verilerine göre Türkiye'deki tüm belediyeler içinde sığınma evi olan belediye sayısı 32'dir. Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelenin en temel mekanizmalardan birini oluşturan sığınma evlerinin toplam belediye sayısına oranı %3,9'dur.

Erkek şiddetine uğrayan kadınlara yönelik önleyici, mağdurları destekleyici politikalar geliştirilmesi ve hizmet sunan kamu görevlilerinin eğitilmesi konusundaki eksikliklerin giderilmesi hayati önem taşıyor. Kadınların, kadına yönelik şiddetle mücadele ve yasal haklar konusunda bilgilendirilmesi gerekiyor. Erkek şiddetine karşı erkeklerin sözlerini görünür kılmak, desteklerini önemsemek ve erkeklere kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitim ve farkındalık çalışmalarını güçlendirmek stratejik dönüşüm yaratacak hizmet planlaması içinde yer almalıdır.

Kreş ve Gündüz Bakımevi: Kadınların çocuk bakımı konusunda yüklerini azaltacak ve onlara çalışma ve kamusal yaşama katılma olanağı sunacak ucuz ve kaliteli kreş ve gündüz bakımevleri açılması gerekmektedir. Belediyeler içinde en çok kreşi olan Ankara Çankaya Belediyesi 12 kreşi ile başarılı bir örnektir.

Kadınların İstihdama Dahil Olmasını Sağlayacak Birimler: Yerel yönetimler istihdamda eşitliğinin sağlanması için kadınların istihdama dahil olmasını sağlayacak kurumsal düzeyde planlı ve kalıcı politikalar geliştirmelidir. Aslında eşit istihdam Türkiye'nin uluslararası taahhüdüdür. Türkiye uluslararası düzeyde çalışma yaşamını ilgilendiren önemli belgelere imza koymuştur ve bu sözleşmeler belediye çalışma süreçlerine de tatbik edilebilecek standartlar içermektedirler.

Kadınların bağımsız hayata geçiş sürecinde kadınlara verilen aynı, hukuki, psiko-sosyal destek ve belediyenin kreş hizmetleri bu mekanizmada önemli bir rol oynamaktadır.

Kadınların iş yükünü azaltacak hizmet kurumları, onların yerel siyasete katılımını da arttıracaktır.

⁵⁰ TESEV, 2021, Yerel Yönetimlerde Kadına Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler Hazırlayan Şenay Yılmaz <https://www.tesev.org.tr/tr/research/yerel-yonetimlerde-kadina-yonelik-sosyal-politika-ve-hizmetler/>

H. Kadınların Yerel Siyasete Katılımı Arttırılmalıdır

Yerel siyasi temsildeki kadın erkek eşitsizliği kadınların siyasete ilgisiz olduğu savıyla açıklanamaz. Eşit olmayan kadın ve erkeklerin aynı koşullarda mücadele ederek siyasi temsilde yer bulmalarını beklemek, eşitsiz durumlardakilere eşitmiş gibi davranmak anlamına gelir. Kadınların siyasette yeterince temsil edilmemelerini olağan karşılamak ve mevcut durumun kadınların kendi tercihlerinin bir sonucu olduğunu düşünmek son derece yanlış ve eşitsizliğin artarak devamına neden olan bir yaklaşımdır.

Bu tarz yaklaşımlar nedeniyle Türkiye’de kadınların özellikle yerel düzeyde siyasete katılımının çok düşük olması ve dünya ortalamalarının çok gerisinde olması yerel kalkınma ve gelişmenin önündeki en önemli engellerden biridir.

Öte yandan artık kadınların yerel siyaset ve karar alma sürecine aktif ve eşit katılımı temel bir **kadın hakları ve cinsiyet eşitliği eksikliği** sorunu olarak ele alınmaya başlandı. Çünkü, Türkiye’de ulusal düzeydeki siyasetten farklı olarak, erkeklerin hem sayısal olarak hakim olduğu hem de söz söyleme hakkını tekelinde tuttuğu yerel siyaset, kadınları ve onların yerel nitelikli ihtiyaçlarını ne yazık ki kendiliğinden dikkate almıyor.

Kadınların siyasetten uzak durma sebeplerini;

- Siyasi partilerin örgütlenme şekli, seçim sistemi, aday belirleme yöntemleri
- Kadınların geleneksel iş bölümüne dayalı yükümlülükleri
- Siyasetteki erkek üstünlüğü
- Siyasette geçerli olan eril dil ve yaklaşımlar olarak özetleyebiliriz.

TESEV “Belediyede Kadınlar, Kadınlar İçin Belediye” adlı raporunda kadınların yerel siyasete katılımını güçlendirmek için öncelikle “eril siyasetin deşifre edilmesi” gerektiğini tespit etmiştir. Rapordaki ilgili bölümden kısa bir alıntı aşağıda yer almaktadır:

“Saha gözlemlerimizin işaret ettiği durum sanırım hayli açık: Hiçbir müdahaleye girilmediği sürece kadınların siyasette mevcut ve etkin olabilmesi kolay değil. Zira siyasetin işleyişi ve algısı erkeklerin hakimiyetinde bir alan olarak görülür. Sıradanlaşmış argosu ve eril terimleri ile dili, tüm diğer faaliyetlerden öncelikli algılanan konumu, serbest zamanlama alışkanlığı, kılık kıyafeti ve ekonomik gereklilikleri ile erkeklerin çok daha rahat uyum sağlayabileceği bir alan olarak görülüyor siyasal alan...”

Bu pencereden bakınca, kadının siyasetteki eksik varlığına yönelik bir çalışma öncelikle siyasetin varsayılan eril ayarlarının iyice deşifre edilmesi ile mümkün olacaktır. Bunun için de siyasetin açık veya zımnî eril rutinlerinin hem erkekler hem de kadınlar nezdinde detaylı olarak deşifre edilmesine ve aslında bunların normleştirilmesine karşı çıkılması kadının siyasette daha etkili bir yer edinebilmesi açısından zaruri görülüyor.”⁵¹

Ayrıca, Türkiye’de siyasal partilerin tüzüklerinde yer alan cinsiyet kotaları, büyük ölçüde, genel seçimlerde ve parti merkez yönetim kurulları seçimlerinde uygulanmaktadır. Oysaki cinsiyetler temelinde katılım ve temsil eksikliği özellikle yerel siyasette daha çok eşitsizlik yaratmaktadır. Siyasi partiler cinsiyet kotasını yerel düzeyde de uygulamalıdır.

Yerel yönetimlerde **TCE bakış açısının ana-akımlaş-tırılması** için gerekli politikaların benimsenmesi ve kurumsal dönüşümün gerçekleştirilmesinin savunucusu olması beklenenler elbette öncelikle kadın siyasetçiler/seçilmişler, kadın bürokratlar ve kadın hakları savunuculuğu yapan çeşitli kadın örgütleri ve sivil inisiyatiflerdir. Bu nedenle yerel siyaset ve karar alma süreçlerinde etkin olabilecek kadınların seçilmesi ya da atanması en stratejik gereklerden biridir. Ama toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana erkeklerin de özellikle yerel düzeyde, aktif destekler oluşturması kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Yerel siyasette kadınların eşit katılımından bahsederken yerel parti örgütlenmelerindeki kadınlardan, belediye meclisi üyeliği, belediye başkanlığı ve muhtarlık pozisyonuna aday olan ve/veya seçilmiş kadınlara; kent konseyi kadın meclislerinden çeşitli yerel sivil örgütlerdeki ve meslek odalarındaki kadınlara kadar çok farklı konum ve görevlerdeki kadınları dikkate almak gerekir. Dahası, yerelde çeşitli devlet

⁵¹ <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/385/ekutuphane3.5.2.1.28.pdf?sequence=1&isAllowed=y> TESEV Belediyede Kadınlar, Kadınlar İçin Belediye – Ulaş Bayraktar

kurumlardaki atanmış kadın yöneticilere, uzmanlara ve bürokratlara kadar farklı kurum ve kuruluşlardaki kadınlar da bu çerçevede ele alınmalıdır.

Diğer bir deyişle, yerel siyasetin temel öznesi olan siyasal parti ve seçilmiş belediye yöneticileri dışındaki diğer yerel kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri ve hatta ticari şirketlerdeki etkin kadınların varlığı da yerel kararların belirlenmesinde kadınların eşit katılımı açısından önemlidir.

Yaşanan sorunlar kadınların yerel siyasete girmesini zorlaştırmanın ötesinde kadınların siyasal kimliğinin ve taleplerinin eşit olarak tanınmasını ve yerel kaynakların toplumsal cinsiyeti gören adaletli dağılımını da olumsuz etkilemektedir. Bu nedenlerle toplumsal cinsiyete duyarlı bir yerel yönetim modelinin bu sorun alanlarını dikkate alarak geliştirilmesi beklenmelidir.

Kadınların yerel siyasete katılımını güçlendirmek için öncelikli olarak;

Eril siyasetin deşifre edilmesi,

Yerelde de cinsiyet kotası oluşturulması,

Kadınların siyasete katılımını güçlendirecek hizmet kurumları açılması gerekmektedir.

I. Yerelde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Geliştirilmelidir

Cinsiyet körü yaklaşımlar kadın ve erkek deneyimleri arasındaki farklılıkları görmemekte, aynı sorunu/olayı kadınlarla erkeklerin aynı biçimde yaşadıklarını ve onlardan aynı biçimde etkilendiklerini varsaymaktadır.

Cinsiyete duyarlı yaklaşımlar ve bu yaklaşımla toplanan veriler kadınları homojen bir bütün olarak görmenin ötesinde, kadınlar arası farklılıkları görmeyi anlamayı mümkün kıldığı gibi, politika üretim sürecine de katkı sunar.

Kadınların toplum içindeki konumlarının, söylemlerinin, kadınları sınırlandıran koşulların hesaba katılmasını ve kadın odaklı değerlendirmeler yapılmasını sağlar. Kadınların yaşadığı çoklu ve/veya kesişimsel ayrımcılıkları görür.

Bu nedenle yerelde toplumsal cinsiyete dayalı veri toplamak son derece önemlidir.

Yerel düzeyde nüfusun yapısı, kamu hizmetlerinde yararlanma düzeyi, sorunlu grupların durumlarını gösterecek veriler açısından Türkiye’de ciddi bir eksik vardır. Bu konudaki eksiklik yerelde kadın katılım eksikliğini görünmezliği açısından temel nedenlerden biridir. Örneğin, Türkiye’de ulusal ve yerel seçimleri yönetmekle görevli kurum olan Yüksek Seçim Kurulu (YSK) 1989’dan beri seçilmiş kadın sayılarını sadece genel oranlar olarak vermekte, yerel düzeydeki verileri paylaşmamaktadır. Elimizdeki veriler genellikle akademik çalışmalar ve kadın derneklerinin derlediği verilerdir. Kent Konseyleri’nin kadın meclisleri, belediyelerdeki eşitlik birimleri, YEAP uygulamaları, TCDB uygulamaları da veri temin etmemektedir.

Bu konuda TEPAV’ın *81 ilde Toplumsal Cinsiyet Eşitlik Endeksi* ve CEİD çalışmaları dışında çok kapsamlı veriler yoktur.

Yerel politikalarda toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme ve değerlendirme ve bunların politika yapım süreçlerinde taşıdığı işlevler önemini anlatan kapsamlı bilgi II. Bölüm – G kısmında yer almaktadır.

Burada kısaca Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Verinin⁵² öneminden bahsedilecektir. Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler ile mücadelede etkili bir araç olan toplumsal cinsiyete duyarlı veri;

- Gizli kalmış eşitsizlik ve ayrımcılıkları görünür kılar,
- Mevcut veriyi eşitsizlik ve ayrımcılık açısından sorgular,
- Eşitsizlik ve ayrımcılıkları değiştirme/dönüştürme ve ortadan kaldırma ve
- Eşitsizlik ve ayrımcılığa maruz kalan grupları güçlendirme amacıyla kullanılır.

Türkiye farklı dil ve kültürlere sahip son yıllarda aldığı yoğun göç ile nüfusu 90 milyona yaklaşan bir ülkedir.

Her kültürün kadınlar için koyduğu normlar birbirinden farklı olabilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak için geliştirilecek yöntemler de bu farklılıkları gören bir yaklaşımla hazırlanmalıdır.

Bu nedenle yerelde toplumsal cinsiyete duyarlı veri geliştirilirken yerel STK’ların ve üniversitelerin iş birliği son derece önemlidir.

Söz konusu yerel kent ya da kasabada hiçbir farklılık göz ardı edilmeden veri toplanmalı ve değerlendirilmeli, bütün kadınların sorunlarının görünür olması sağlanmalıdır.

⁵² Bu bölümün yazımında Dr. Hilal Arslan tarafından Atölye’de yapılan sunumdan yararlanılmıştır. Sunum CEİDizler projesi kapsamında hazırlanan *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri ve Göstergeler Eğitim Materyali*’ne dayanmaktadır. Kaynak için bkn: Yüksel-Kaptanoğlu, İ., Arslan, H. & Akıldırım, O. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Veri ve Göstergeler*. CEİD Yayınları <https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1415>

Toplumsal cinsiyete duyarlı veri, sorunları önceliklendirerek politika üretim sürecini kolaylaştırır.

Politika sonuçlarını izleme, değerlendirme ve yeniden planlama sürecinde yol göstericidir.

Müdahale etme araçlarının geliştirilmesini sağlar.

KAMER
VAKFI

